

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1909.   Andra Kammaren.   N:o 31.

Lördagen den 20 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr vice talmannen, som ledde kammarens förhandlingar, anmälde till fortsatt behandling statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 21:o) och 22:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23:o).

Lades till handlingarna.

Punkten 24:o), angående nya ordinarie lärarbefattningar vid de allmänna läroverken.

*Angående
nya ordinarie
lärarbefatt-
ningar vid de
allmänna
läroverken.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att, för beredande af medel dels för upprättande från och med den 1 juli 1910 af 6 första lärarinnetjänster och 6 ämneslärarinnetjänster vid de af departementschefen i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 12 januari 1909 angifna läroverk, dels för förändring från och med den 1 januari 1910 af 7 af departementschefen angifna ämneslärarinnetjänster till första lärarinnetjänster, dels för upprättande från och med den 1 januari 1910 af 8 lektors- och 6 adjunkts-tjänster att på de olika läroverken fördelas på sätt Kungl. Maj:t bestämde, dels ock för upprättande från och med den 1 juli 1910 af en lektorstjänst vid högre allmänna läroverket i Borås, höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 78,500 kronor.

Angående
nya ordinarie
lärarbefatt-
ningar vid de
allmänna
läroverken.

(Forts.)

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte, för beredande af medel dels för upprättande från och med den 1 juli 1910 af 6 första lärarinnetjänster och 6 ämneslärarinnetjänster vid de af departementschefen i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 12 januari 1909 angifna läroverk, dels för förändring från och med den 1 januari 1910 af 7 af departementschefen angifna ämneslärarinnetjänster till första lärarinnetjänster, dels för upprättande från och med den 1 januari 1910 af 4 lektors- och 3 adjunktstjänster att på de olika läroverken fördelas på sätt Kungl. Maj:t bestämde, dels ock för upprättande från och med den 1 juli 1910 af en lektorstjänst vid högre allmänna läroverket i Borås, höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 53,500 kronor.

Vid denna punkt hade emellertid reservationer afgifvits:

af herrar *Starbäck*, *Berg* i Stockholm och *Ekman* i Mo gård, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte, för beredande af medel dels för upprättande från och med den 1 juli 1910 af 6 första lärarinnetjänster och 6 ämneslärarinnetjänster vid de af departementschefen i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 12 januari 1909 angifna läroverk, dels för ändring från och med den 1 januari 1910 af 7 af departementschefen angifna ämneslärarinnetjänster till första lärarinnetjänster, dels för upprättande från och med den 1 januari 1910 af 8 lektors- och 6 adjunktstjänster att på de olika läroverken fördelas på sätt Kungl. Maj:t bestämde, dels ock för upprättande från och med den 1 juli 1910 af en lektorstjänst vid högre allmänna läroverket i Borås, höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 78,500 kronor; samt

af herrar *Ström* i Transtrand och *Rydén*.

Efter punktens föredragning yttrade:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Hammar skjöld: Herr vice talman! Utskottet har nedsatt det belopp Kungl. Maj:t begärt för upprättande af nya läraretjänster genom att minska det föreslagna antalet lektorsbefattningar från 8 till 4 och adjunktstjänsterna från 6 till 3, under anförande af det skälet, att det visat sig på senare tider, att det är ganska stor brist på sökande till lediga lärarebefattningar och att därför någon egentlig täflan, så att man fått fram de bästa krafterna och fått platserna väl besatta, icke kunnat komma till stånd. Jag skall gärna erkänna, att äfven jag hyst betänkligheter i detta afseende vid frågans förberedande behandling, ty de skäl utskottet anför sakna icke helt sitt berättigande, men det finnes dock en synpunkt, som man äfven bör taga i betraktande och som för mig härvidlag varit bestämmande. Det är den, att de löner, som bestämdes för elementarlärarne genom löneregleringen år 1904, numera icke, med den alltjämt pågående stegringen i pretentioner på lifvet och

stegringen af kostnaderna för att lefva, kunna sägas vara lockande, ifall det finnes utsikter att på andra håll få något ändå bättre, och detta är hvad som just äger rum med de befattningar här äro i fråga, nämligen lärarebefattningarna i de biologiska, naturvetenskapliga och matematiska ämnena. Industrien tager en mycket stor procent utaf de naturvetenskapligt skolade männen och tar gärna de bästa krafterna, därför att industrien betalar bättre än hvad staten gör. På samma vis är det med dem, som ägnat sig åt matematiska studier. Af dem fångas gärna de bästa af banker, försäkringsinrättningar och dylika anstalter. Detta gör, att det blir mycket stor täflan mellan statens läroverk och de privata banorna, i hvilken täflan på grund af de lägre löner staten bjuder denna gärna blir lidande.

Nu finnes det ett sätt att förbättra utsikterna för staten att få sitt lärarebehof fylldt och detta sätt är att göra det möjligt för de unga, nyss från universitetet utgångna lärarne att hastigt få fast anställning, så att de icke behöfva gå länge som extralärare. Det är med hänsyn till detta jag ansett, att Kungl. Maj:t borde frambära öfverstyrelsens förslag om beviljande af medel till 8 lektors- och 6 adjunktstjänster, och jag vill hoppas, att Riksdagen tager hänsyn äfven till det förhållande jag här påpekat.

Herr Starbäck: Herr vice talman! Det är i själfva verket icke så synnerligen angenämt att just vid den här tiden på dygnet framställa något yrkande med afseende på en fråga — den må vara af än så viktig principiell innebörd — när kammaren med hänsyn till bankarnas besättning ser ut ungefär som jag föreställer mig, att den ser ut, när vi äro färdiga att sluta åttonde hufvudtiteln. Men det kan icke hjälpas, man får väl i alla fall försöka draga uppmärksamheten åt denna fråga en liten smula.

Till de skäl, som af herr statsrådet nyss anfördes, skall jag be att få lägga ännu några. Vi skola komma ihåg, att extralärarne vid statens högre läroverk ha i närvarande stund en aflöning, som växlar mellan 1,800 och 2,000 kronor. Om herrarne lagt märke till de löneregleringar, som vi snart sagdt dagligen sysslat med här under de senaste riksdagarna, skola nog herrarne finna, att denna lön för extralärarne ingalunda kan anses tillhöra dem, som äro de högsta, utan tvärtom tangerar den det minimum af de löner man beviljar på andra områden, där utbildningen dock är betydligt mindre. Hvilken utbildning har då en extralärare? Jo, det fordras studentexamen, akademiska studier, som taga 4 à 5 år, därefter genomgången profår och så två års tjänst som extralärare vid statens läroverk, för att han skall äga kompetens för att söka ordinarie befattning. Det är sålunda efter en ganska lång tid, som möjlighet för dessa personer förefinnes att komma upp i en lön som adjunkt, hvilken då belöper sig till 3,000 kronor, och sedan få dessa personer gå 20 år, innan de komma upp i högsta lönegraden eller 5,000 kronor. Herrarne torde lätt inse, att denna bana i och för sig är föga lysande, och det måste vara, som herr statsrådet framhöll, att industrien och alla de områden

*Angående
nya ordinarie
lärarebefatt-
ningar vid de
allmänna
läroverken.
(Forts.)*

Angående
nya ordinarie
läraryrke-
bemyndig-
ningar vid de
allmänna
läroverken.
(Forts.)

för mänsklig verksamhet, där de kunskaper, som det här är fråga om — matematik och naturvetenskap — ha någon betydelse, lätteligen kunna erbjuda mycket bättre villkor än hvad för närvarande erbjudes vid de högre allmänna läroverken. Det är sålunda fara värdt, att flykten från lärarebanan kommer att fortsättas. Jag vill i herrarnes minne återkalla det förhållande, som förefanns vid skolorna, då 1904 års läroverksreform antogs. Jag hade då tillfälle att redogöra i Andra Kammaren för hur extralärarekåren eller den vikarierande lärarekåren vid elementarläroverken ofta nog rekryterades. Jag hade nämligen skrivit till de olika rektorerna för att höra efter, hvilka icke kompetenta lärare tjänstgjorde vid läroverken, och det befanns vara en mycket stor procent. Det kan naturligtvis lätt hända, att, om Riksdagen icke söker tillgodose på möjligaste sätt de kraf, som lärarne med rätta ställa på befördringsmöjlighet, tillståndet kommer att fortfarande vara sådant, som det nu veterligen är, nämligen att det blir mycket svårt att få kompetenta sökande till lärareplatserna i de matematiska och naturvetenskapliga ämnena.

Det har nu af utskottet påståtts, att antalet kompetenta sökande är så obetydligt, att ingen konkurrens förekommer. Detta har aldrig någonsin blifvit uppvisadt ännu med afseende på de humanistiska ämnena. Och jag ber att få fästa herrarnes uppmärksamhet på, att de 8 lektorstjänsterna, som Kungl. Maj:t äskar, skulle alla tillföras de humanistiska lärareplatserna och ingen de matematiska och naturvetenskapliga. Något som helst skäl för att nedsätta antalet 8 lektorstjänster till 4 förefinnes sålunda icke.

Med afseende på de andra tjänsterna, som röra de matematiska och naturvetenskapliga ämnena, har jag från öfverstyrelsen fått en uppgift, som tyder på att vid 1910 års ingång skulle antalet af de adjunktplatser i de matematiskt-naturvetenskapliga ämnena — omfattande såväl de 6, som nu af Kungl. Maj:t begärts som de, hvilka genom dödsfall eller afskedstaganden komme att blifva lediga — inalles utgöra 16 stycken, och det anses, att det år 1910 skulle finnas kompetenta sökande till ett antal af 24, kanske mera, kanske mindre. Detta är naturligtvis endast ungefärliga siffror, ty det kan då och då dyka upp, från privatskolor och det privata lifvet, kompetenta lärare, som man icke statistiskt kan hålla så noga reda på.

Då är frågan den: hvilket är bäst för läroverken, att platserna blifva tillsatta med ordinarie och, märk väl, kompetenta lärare, eller att de uppehållas genom tillfälliga vikarier — kanske en för en termin och en annan för en annan termin — utaf mer eller mindre underhållig kompetens. Det förefaller mig, som om svaret skulle vara lätt att gifva. Det är gifvetvis *bättre* för läroverken att få platserna besatta med ordinarie krafter. För närvarande, mina herrar, finnes det sammanlagdt fullt kompetenta extra lärare och vikarierande lärare till ett antal af 167 stycken. Det är dock ett aktningvärdt antal obefordrade lärare. Om man räknar de icke fullt kompetenta — jag menar sådana, som om ett eller högst två år blifva kompetenta — hafva vi inalles 280 stycken. Det

vill verkligen synas mig, som om dessa siffror skulle tala ett ganska tydligt språk och som om det ingalunda vore någon fara i att här bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Och slutligen, hvad som för Riksdagen dock borde vara bestämmande, *det* är, dels att Riksdagen år 1904 på det allra bestämdaste förklarade, att, i och med det att Riksdagen borttog extralärarnas rätt att räkna lönetur, dessas berättigade kraf på högre aflöning skulle tillgodoses genom tillsättande af erforderligt antal ordinarie platser, och dels att Riksdagen år 1907, då en motion förelåg om inrättande af 75 nya adjunktstjänster, biföll denna motion just på grund af sitt uttalande år 1904. Skall nu Riksdagen slå in på en helt ny princip, bryta sitt en gång gifna ord och, genom att icke bevilja ett tillräckligt antal platser, liksom uppmana dem, som ämna sig in på lärarebanan, att söka sig ut i det praktiska lifvet, där det är lättare för dem att få dels plats och dels högre aflöning? Jag tror icke, att det är Riksdagen värdigt, och jag tror heller icke, att det skulle vara till gagn för läroverken.

Jag ber därför, herr vice talman, att få yrka bifall till den af mig med flera afgifna, vid punkten fogade reservationen.

Herr *Ahlfvengren* instämde häruti.

Herr Rydén: Herr vice talman! Herr Ström och jag hafva vid denna punkt afgifvit en blank reservation. Jag bör därför kanske säga, hvilken ståndpunkt vi intagit i utskottet, då vi hvarken ställt oss på utskottets sida eller på de öfriga reservanternas.

Utaf den utredning, som är förebragt, vill det synas mig, att antalet kompetenta lektorsämnen är så pass rikligt, att det icke förefinnes någon som helst anledning att pruta på det antal af 8 nya lektorsplatser, som Kungl. Maj:t har begärt. Ja, det förslag, som utskottet därvidlag har anslutit sig till, är, efter min uppfattning, fullkomligt taget på godtycke. Jag har därför icke kunnat biträda utskottets förslag i denna punkt.

Hvad däremot beträffar adjunksplatserna, har jag icke kunnat undertrycka den känslan, att det här ändå är ett väl litet antal kompetenta adjunksämnen, för att man verkligen skulle kunna få den tillräckliga konkurrensen mellan dem, som ämna söka sig in på den banan.

Jag skulle emellertid icke nu hafva framfört denna mening, ifall det icke varit så, att jag i statsutskottet vid behandlingen af ärendet, i öfverensstämmelse med denna min uppfattning, framställt ett förslag, ett medlingsförslag, om jag så får säga, som gick ut på 8 lektorsbefattningar och 3 adjunksbefattningar. Jag tror, att detta förslag, med hänsyn till föreliggande förhållanden, var väl och riktigt afvägt. Och medlingsförslaget i fråga röntes också i statsutskottet ett mycket välvilligt mottagande från åtskilliga Första kammarledamöters sida. Jag misstänker därför, att om Andra Kammaren nu fattar sitt beslut i öfverensstämmelse med herr Starbäcks m. fl:s reservation, sådan som den nu är, så komma de herrar, som verkligen vilja gå lärarnes önsknningar till mötes

*Angående
nya ordinarie
lärarbefatt-
ningar vid de
allmänna
läroverken.
(Forts.)*

Angående
nya ordinarie
lärarbefatt-
ningar vid de
allmänna
läroverken.

(Forts.)

så långt som möjligt. icke att få igenom sin mening vid den gemensamma voteringen. Ty för densamma få de väl knappast understöd i Första Kammaren. Men skulle däremot mitt medlingsförslag, som voterades bort i statsutskottet vid voteringen om kontraposition — dock mot en ganska stark minoritet i utskottet — blifva af denna kammare biträdd, så torde det finnas stora utsikter för detta förslag att segra i den gemensamma voteringen.

Jag skall emellertid icke nu framställa något yrkande, utan blott tillkännagifva min mening i frågan. Anse herr Starbäck och de, som i detta fall företräda elementarlärarnes mening, att de vilja våga slaget på den linje, som de intagit, så får det ju vara deras ensak. Men jag tror för min ringa del, att det varit klokt och rätt, ifall man gått den väg, som jag genom detta mitt förslag i statsutskottet försökt att anvisa.

Herr vice talman, jag skall, då icks något yrkande gentemot herr Starbäck framkommit, nu icke heller för min del framställa något yrkande. Kanske jag dock under debattens fortsättning får anledning att göra detsamma.

Herr Starbäck: Herr vice talman! Det är ju möjligt, att det skulle vara klokast att gå öfver på det medlingsförslag, som af herr Rydén inom statsutskottet framlagts. Innan jag yttrar mig om detta, vill jag emellertid fästa uppmärksamheten därpå, att till en nyss ledigförklarad adjunksplats vid Jakobs realskola i Stockholm anmälde sig 9 sökande — det torde få anses vara tillräckligt för konkurrensen — och utaf dessa voro 6 obefordrade. Till en ledigförklarad adjunktsbefattning vid högre allmänna läroverket å Södermalm anmälde sig 10 sökande — delvis desamma som förut — af hvilka 7 voro obefordrade. Till en liknande tjänst vid högre latinläroverket i Göteborg anmälde sig 8 sökande, af hvilka 3 obefordrade. Till en ledigförklarad adjunksplats vid högre läroverket i Jönköping anmälde sig 3 sökande, alla obefordrade. Såsom herrarna finna, hafva således till adjunktsbefattningarna i Stockholm och Göteborg anmält sig ett större antal sökande än till adjunktsbefattningen i Jönköping, ehuru ju detta är en ganska stor stad. Detta mindre antal torde bero därpå, att Stockholm och Göteborg genom kommunala anslag gifva lärarna där vissa förmåner, som de icke hafva i andra städer.

Nu är det ju gifvet, att om man skulle slå in på den principen, som utskottet här vill inaugurera, nämligen att man skulle vänta med att anslå platserna lediga i de mindre städerna — jag tänker särskildt på de norrländska städerna, de mest aflägsna städerna och de dyra städerna, där icke några kommunala anslag finnas — tills dess man kunde vara säker på att beträffande dessa platser få lika stor konkurrens ibland sökande som till platserna i de större städerna, så skulle vi naturligtvis få vänta huru länge som helst.

Det kommer alltid att vara på det sättet, att de bästa krafterna dra sig till de bästa platserna. Det är naturligt. Frågan

blir alltjämt den: hvilket är bäst för läroverken, *antingen* att ha en icke kompetent, således underhaltig vikarierande kraft, som stannar kvar en kort tid och så bytes om, hvarefter en annan underhaltig kraft kommer i stället och stannar kvar, också han, för en kort tid, *eller* att få en kompetent lärarekraft, som genomgått den utbildning, som fordras, och få den ordinarie platsen besatt med ordinarie kraft?

*Angående
nya ordinarie
lärarbefatt-
ningar vid de
allmänna
läroverken.
(Forts.)*

Emellertid torde det vara lämpligt — jag skall ge herr Rydén rätt uti detta och förklara mig tacksam för det medlingsförslag, som han framkom med — att ta det säkra för det osäkra, och således, herr vice talman, skall jag, såvida ett formellt yrkande från herr Rydén framkommer, gärna återtaga mitt och bifalla hans.

Herr Ström i Transtrand: Herr vice talman! Då jag står som reservant, utan att jag närmare angifvit mitt syfte härmed, skall jag endast be att få tillkännagifva, att jag i detta fall till alla delar instämmer med herr Rydén i hans förslag. Han har emellertid icke framkommit med något yrkande, men nu hör jag, att han ytterligare begärt ordet och ämnar antagligen framlägga ett yrkande; och det gläder mig, att lektor Starbäck icke har något emot det förslaget. Jag tror också, att detta förslag är det klokaste, som för närvarande kan framställas, ty att ett tillräckligt antal sökande till lektorsplatser finnes, har man ju sett. Däremot är det nog säkert, att tillgången på kompetenta adjunkter icke är så stor, utan om det antal, som är föreslaget, skulle på en gång nästa år tillsättas, så blefve det, såsom inom både afdelningen och utskottet uttryckts, nästan att sopa rent, och det ansåg man icke skulle vara lämpligt, utan att det äfven här borde finnas så pass många, att någon konkurrens kunde uppstå.

För mig synes det därför vara klokt att antaga herr Rydéns förslag såsom ett medlingsförslag och alltså medgifva, för det närvarande, inrättandet af 8 lektors- och 3 adjunktsplatser. Jag skall därför, herr vice talman, anhålla om bifall till ett sådant yrkande.

Herr Rydén: Herr vice talman! Då herr Starbäck nu gått in på mitt medlingsförslag, ber jag att få formulera detsamma, och det är ju lätt gjort. På sjätte raden nerifrån i klämman skulle siffran 4 framför lektors- och adjunktstjänster utbytas mot siffran 8, och slutsumman skulle höjas från 53,500 kronor till 69,500 kronor. En följd däraf skulle bli, att när vi komma till punkt 101, skulle det föreslagna anslaget minskas med ett belopp, som svarar mot de platser, som skulle flyttas öfver från extra stat till ordinarie. Klämman skulle således, herr vice talman, få följande lydelse:

att Riksdagen må, för beredande af medel dels för upprättande från och med den 1 juli 1910 af 6 första lärarinnetjänster och 6 ämneslärarinnetjänster vid de af departementschefen i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 12 januari 1909 angifna läroverk, dels för förändring från och med den 1 januari

Angående
nya ordinarie
lärarbefatt-
ningar vid de
allmänna
läroverken.
(Forts.)

1910 af 7 af departementschefen angifna ämneslärarinnetjänster till första lärarinnetjänster, dels för upprättande från och med den 1 januari 1910 af 8 lektors- och 3 adjunktstjänster att på de olika läroverken fördelas på sätt Kungl. Maj:t bestämmer, dels ock för upprättande från och med den 1 juli 1910 af en lektorstjänst vid högre allmänna läroverket i Borås, höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 69,500 kronor.

Herr vice talman, jag yrkar bifall till detta förslag.

Öfverläggningen var härmed slutad. Herr vice talmannen gaf propositioner i ämnet, och biföll kammaren utskottets hemställan med den förändring däri, som föreslagits af herr Rydén.

Angående
höjning af
skolläkarnes
arfvoden.

Punkten 25:o), angående höjning af skolläkarnes arfvoden.

Kungl. Maj:t hade vidare föreslagit Riksdagen att medgifva, att skolläkare vid allmänt läroverk måtte såsom ersättning för dem såsom skolläkare åliggande göromål, förutom det af statsmedel utgående arfvodet, af läroverkets ljus- och vedkassa uppbära 2 kronor om året för hvarje under höstterminen närvarande lärjunge.

I sammanhang härmed hade utskottet förehaft två inom Andra Kammaren väckta motioner, den ena, n:o 76, af herr *Kristensson*, som hemställt, att Riksdagen, med afslag på Kungl. Maj:ts framställning om medgifvande, »att skolläkare vid allmänt läroverk måtte såsom ersättning för dem såsom skolläkare åliggande göromål, förutom det af statsmedel utgående arfvodet, af läroverkets ljus- och vedkassa uppbära 2 kronor om året för hvarje under höstterminen närvarande lärjunge», måtte besluta, att skolläkare vid allmänt läroverk ägde såsom ersättning för dem såsom skolläkare åliggande göromål, förutom det redan nu af statsmedel och af läroverkets ljus- och vedkassa utgående arfvodet, af statsmedel ytterligare utfå ett belopp, motsvarande 1 krona för hvarje under höstterminen närvarande lärjunge, samt att Riksdagen för detta ändamål måtte anslå ett belopp af 20,000 kronor, och den andra, n:o 136, af herr *Kjellberg*, som föreslagit, att Riksdagen måtte besluta, att sådant arfvode, som oberoende af lärjungeantalet tillkomme skolläkare, skulle utgå med 250 kronor vid realskola och samskola och med 500 kronor vid högre allmänt läroverk.

Utskottet hemställde:

a) att Riksdagen måtte, med afslag å herr *Kristenssons* motion, i hvad den skilde sig från Kungl. Maj:ts föreliggande förslag, medgifva, att skolläkare vid allmänt läroverk måtte såsom ersättning för dem såsom skolläkare åliggande göromål, förutom det af statsmedel utgående arfvodet, af läroverkets ljus- och vedkassa uppbära 2 kronor om året för hvarje under höstterminen närvarande lärjunge; samt

b) att herr Kjellbergs ofvanberörda motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Angående
höjning af
skolläkarnes
arfvoden.
(Forts.)

Reservationer hade emellertid afgifvits:

af herr *Rydén*, som ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att Riksdagen måtte i anledning af Kungl. Maj:ts framställning och herr Kristenssons ifrågavarande motion medgifva, att skolläkare i allmänt läroverk ägde sasom ersättning för dem såsom skolläkare åliggande göromål, förutom det redan nu af statsmedel och af läroverkets ljus- och vedkassa utgående arfvodet, af statsmedel utfå ytterligare ett belopp, motsvarande 1 krona för hvarje under höstterminen närvarande lärjunge, samt för detta ändamål anvisa för år 1910 ett belopp af 20,000 kronor; och

b) att herr Kjellbergs ofvanberörda motion icke måtte af Riksdagen bifallas; samt

af herr *Starbäck*, som instämt i herr Rydéns yrkande.

Sedan utskottets hemställan i *mom. a)* föredragits, lämnades på begäran ordet till:

Herr Kristensson, som anförde: Herr talman! Jag har tagit mig friheten att i en motion yrka, att den af Kungl. Maj:t ifrågasatta höjningen af skolläkarnes arfvode icke måtte utgå på det sätt, Kungl. Maj:t föreslagit, utan af statsmedel. Det är ju en fråga, som i sig själf kan synas ha en ganska ringa innebörd, men den är dock af ganska stor principiell betydelse.

Vid de allmänna läroverken finnes en mängd olika kassor. Till somliga af dessa uttagas medel af hvarje elev, äfven den allra fattigaste, medan dessa senare äro helt befriade och de mindre bemedlade delvis befriade från afgift till andra kassor. Den kassa, ur hvilken den nu föreslagna höjningen i skolläkarnes arfvoden skulle uttagas, är af det förra slaget, där alltså ingen elev är befriad från afgift.

Enligt förslaget skulle den ökade afgiften för hvarje elev uppgå till en krona om året. Det kan ju synas, som om denna ökning icke spelade så stor roll, då beloppet i och för sig icke är större. Men såsom vi litet hvar känna till, är det redan nu så dryga afgifter för dem, som besöka de allmänna läroverken, att de mindre bemedlade äro mycket tyngda af desamma. Det kan ju icke förnekas, att denna afgift kommer att drabba olika tungt. Den förmögne grosshandlaren och den rike grefven känna sig mycket litet betungade af en dylik ökning, men den fattigaste kommer den dock att trycka.

Vidare är detta slag af beskattning en sådan personlig afgift, som vi alla önska komma ifrån och som äfven Kungl. Maj:t i en annan proposition utdömt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den af herrar Rydén och Starbäck afgifna reservationen, hvilken ju går ut på det yrkande, som jag i min motion framställt. Den ökning i ut-

Angående
höjning af
skolläkarnes
arfvoden.
(Forts.)

gifterna för statsverket, som blefve en följd, därest motionen skulle bifallas, utgör blott 20,000 kronor om året.

Herr Starbäck: Jag ber att med några få ord få biträda motionären i det yrkande, han här framställde. Såsom han mycket riktigt anmärkte, finnes det en hel mängd olika kassor vid elementarläroverken, och bland dessa är den, som omnämnes först i § 118 läroverksstadgan, nämligen den s. k. ljus- och vedkassan. Denna kassas inkomster utgöras bland annat af en terminlig afgift, som vid högre allmänt läroverk och realskola utgår från hvarje elev. Från denna afgift kan således icke någon befrielse äga rum. En annan afgift är terminsafgiften, hvilken i realskolan utgör 20 kronor och i gymnasiet 30 kronor för hvarje elev. Dessa terminsafgifter gå direkt till statsverket och representera en för kommande år beräknad summa af 60,000 kronor. Det är således ett ganska afsevärdt bidrag, som från läroverkens elever lämnas till staten, och det från de förmögnare, ty från dessa afgifter är alldeles obegränsad befrielsemöjlighet — det blir således ett slags progressiv beskattning härvidlag. Det synes mig nu, som om beskattningen i detta fall för statens räkning vore tillräckligt stor och att man icke behöfde pålägga alla elever, både de förmögna och de fattiga, en förhöjd skatt i form af afgift till ljus- och vedkassan.

Det kan ju, såsom den föregående ärade talaren anmärkte, tyckas, att det här är fråga om en bagatell. Men man får dock en annan syn på saken, det kan jag försäkra herrarna, när man har någon liten erfarenhet såsom elementarlärare och minnar sig, att, oaktadt denna afgift till ljus- och vedkassan varit så låg som en fyra, fem kronor, det vid uppbörd af desamma många gånger händt, att rätt många af de fattigaste eleverna anhållit att få anstånd en 14 dagar, en månad eller så med erläggandet af denna afgift. Man får då en verklig känsla af, att det för dessa, de fattigaste af elementarläroverkens elever, dock betyder någonting, att icke denna afgift ökas med lät vara ett så litet belopp som endast en krona om året.

Jag tror således, att det är en riktig princip och en ganska beaktansvärd begäran, som framställts i motionen, och jag ber för den skull att i likhet med den föregående talaren få yrka bifall till reservationen.

Herr Persson i Tällberg: Herr vice talman, mina herrar! Det är en sida af saken, som ingen af de föregående talarne här berört, men hvilken jag nu skall tillåta mig att något gå in på. Det är nämligen den frågan, huruvida det är af behofvet påkalladt, att skolläkarna skola ha ökad arfvode. Jag vill för min del säga, att om det skall anses vara fastslaget, att så är, måste jag ställa mig på samma ståndpunkt som herr Rydén. Jag kan emellertid icke bestämdt afgöra, huruvida denna löneförhöjning är af behofvet påkallad. Men den är väl det, eftersom Kungl. Maj:t framlagt detta förslag för att bereda möjlighet till en sådan höjning. Det

sätt, hvarpå enligt Kungl. Maj:ts förslag medel skulle anskaffas för bestridande af denna ökade kostnad, kan således icke heller jag godkänna, och därför ber jag nu att få yrka bifall till herr Rydén reservation.

*Angående
höjning af
skolläkarnes
arfvoden.
(Forts.)*

Efter det öfverläggningen nu förklarats afslutad, framställde herr vice talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på bifall till den vid punkten af herr Rydén afgifna reservationen i hvad den afsåge mom. a); och fann herr vice talmannen den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller den vid punkten 25:o) af statsutskottets förevarande utlåtande n:o 9 af herr Rydén afgifna reservation, i hvad den afser mom. a), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i nämnda moment.

Omröstningen utföll med 101 ja mot 92 nej; och hade kammaren alltså bifallit den vid punkten fogade, af herr Rydén afgifna reservationen i hvad den afsåg detta moment.

Efter föredragning af mom. b) yttrade

Herr Kjellberg: Herr talman! Jag skall icke framställa något yrkande, utan endast taga mig friheten uttala den förhoppningen, att läroverksöfverstyrelsen ville under innevarande år taga under ytterligare ompröfning frågan om föreskrifter angående skolläkarnes kompetens. Öfverstyrelsen har i sin till Kungl. Maj:t gjorda framställning om förhöjning af skolläkarnes arfvoden sagt sig hafva för afsikt att, om den begärda förhöjningen komme till stånd, draga försorg om att dithörande frågor blefve utredda. Nu hoppas jag, att öfverstyrelsen ville gå i omvänd ordning och, då hvarken Kungl. Maj:t eller Riksdagen velat till fullo tillmötesgå öfverstyrelsens önsknings, före nästa riksdag taga frågan om skolläkarnes kompetens under ompröfning och utredning.

Jag har intet yrkande att framställa.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 26:o), angående tillägg till punkt A) mom. n) i kungörelsen den 27 augusti 1904 angående löneregleringen vid de allmänna läroverken m. m., föredrogs härefter och anförde därvid:

*Angående
tjänstårs-
beräkning för
vissa lärare
vid de allm.
läroverken.*

Angående
tjänstårs-
beräkning för
vissa lärare
vid de all-
männa
läroverken.
(Forts.)

Herr Röing: Herr talman! Jag ber att till statsutskottet få framföra mitt tack för den välvilliga motivering, som statsutskottet bifogat sitt afslagsyrkande. Som herrarne finna af motiveringen, har statsutskottet i det hela ställt sig på motionärens ståndpunkt, då utskottet säger: »Utskottet, som visserligen icke vill bestrida, att skäl kunna finnas för att lärare vid folkhögskola under vissa förutsättningar böra vid öfvergång till befattningar vid allmänna läroverk få räkna sig till godo den tid de tjänstgjort vid folkhögskola, anser sig likväl, med hänsyn till den stora omfattning, som förevarande fråga äger och som före besluts fattande i den angifna riktningen nödvändiggör en mera fullständig utredning i ämnet än den af motionären lämnade, icke kunna tillstyrka det framlagda förslaget.» Jag uttalar därför endast den förhoppningen, att Kungl. Maj:t snarast möjligt måtte företaga denna fullständiga utredning och att Kungl. Maj:t måtte vid 1910 års riksdag framkomma med proposition i ämnet, så att det af mig påpekade missförhållandet må kunna rättas. Under sådana förhållanden har jag, herr talman, intet yrkande att framställa.

I detta anförande instämde herrar *Persson* i Borrby, *Nilsson* i Bonarp, *Larsson* i Klagstorp, *Bosson*, *Åkesson*, *Jönsson* i Boa, *Larsson* i Säby, *Jönsson* i Slätåker, *Jesperon*, *Kronlund*, *Bogren*, *Berggren*, *Bengtsson* i Bjärnalt och *Ifvarsson*.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 27:o).

Utskottets hemställan bifölls.

Angående
ortstillägg åt
lärarne vid
de allmänna
läroverken
inom Norrbottens län.

Efter föredragning af *punkten 28:o*), angående ortstillägg åt lärarne vid de allmänna läroverken inom Norrbottens län lämnades ordet till

Herr Kronlund, som yttrade: Herr vice talman, mina herrar! Rörande de skäl, som kunna anföras till förmån för förevarande förslag, ber jag att få hänvisa till hvad jag anförde i går i en likartad fråga. Jag framhöll därvid, att såväl rättvisan mot statstjänarne som statens intressen talade för förhöjning i aflöningen åt statstjänare i dessa aflägsna nordliga bygder. I synnerhet i en fråga som denna är statsintresset af den allra största vikt. Det gäller nämligen icke endast att få lärareplatserna besatta med kompetenta personer, utan att få dem väl besatta. Läroverkskollegierna för Haparanda, Piteå och Luleå framhålla, att, beträffande extra-lärareplatserna där, dessa icke kunnat besättas med fullt kompetenta personer. Rektor vid Luleå läroverk säger, att det för närvarande finnes där två ledigförklarade lektorsbefattningar, till hvilka icke anmält sig några sökande; och, som herr Starbäck i går meddelade, kan man befara, att kanske alla lektorsbe-

fattningar i Luleå bli vakanta af brist på sökande. Sådana förhållanden äro kännbara olägenheter redan i vanliga fall, men särskildt då det gäller läroverk i våra gränsprovinser. I synnerhet Haparanda läroverk, som är en utpost mot öster, borde förseas med särskildt intresserad folk, som vilja verka såsom lärare, icke allenast för en kortare tid, utan för en längre tid, ty där behöfves det, framför allt, personer med lokalkänedom och personalkänedom och med ett varmt intresse för de sträfvanden, som göra sig gällande där uppe.

Jag är icke blind för de konsekvenser, som ett bifall till ifrågavarande förslag skulle kunna föra med sig, de konsekvenserna nämligen, att en annan lärarkår, folkskollärarkåren i så fall komme att göra anspråk på en löneförhöjning, som i lika eller kanske ännu högre grad borde tillkomma dessa, som ju utföra ett så tungt arbete i Norrlands bygder. Men någon påstötning från dessa har icke kommit motionären till handa, då däremot läroverkskollegierna för de tre norrbottniska städerna gjort framställningar för oss af så öfvertygande art, att vi ansett oss böra bringa frågan på tal. Jag vill dock icke göra något yrkande, utan hoppas, att frågan skall återkomma från mera auktoritativt håll och med en utredning, som för enhvar skall verka öfvertygnade. Jag har alltså, herr vice talman, intet yrkande att göra.

*Angående
ortstillägg åt
lärarne vid
de allmänna
läroverken
inom Norrbottens län.
(Forts.)*

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 29:o) och 30:o).

Lades till handlingarna.

Punkterna 31:o)—34:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35:o).

Lades till handlingarna.

Punkterna 36:o)—38:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39:o), angående lönereglering för intendenterna vid naturhistoriska riksmuseum.

*Angående
lönereglering
för intendenterna vid
naturhistoriska
riksmuseum.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att — med godkännande af de i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 12 januari 1909 omförmälda förändringar i aflöningsstaten för naturhistoriska riksmuseum äfvensom af i statsrådsprotokollet

Angående
lönereglering
för intenden-
terna vid
natur-
historiska
riksmuseum.
(Forts.)

nämnda bestämmelser för berörda aflöningsförmåners åtnjutande af intendenterna, och med förklarande ej mindre, att enhvar, som med eller efter 1910 års ingång tillträdde intendentsbefattning vid naturhistoriska riksmuseet, skulle vara pliktig att underkasta sig nyssberörda villkor och bestämmelser, än äfven att de förutvarande innehafvare af dylika befattningar, hvilka icke före viss angifven tidpunkt anmälde, att de ville underkasta sig den förändrade aflöningsstaten samt nämnda villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, skulle varda bibehållna vid dem dittills tillkommande aflöningsförmåner äfvensom, i den mån ej annat föranleddes af bestämmelserna i lagen angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit dem, samt under medgifvande att de befattningshafvare vid naturhistoriska riksmuseet tillkommande ålderstillägg finge utgå af det under riksstatsens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: ålderstillägg — höja naturhistoriska riksmuseets aflöningsstat från dess nuvarande belopp, 48,750 kronor, till 63,888 kronor och för ändamålet öka det ordinarie anslaget till naturhistoriska riksmuseum med 15,138 kronor.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte

a) godkänna följande förändringar i aflöningsstaten för naturhistoriska riksmuseum:

	Lön.		Tjänstgöringspennin- gar.		Orts- tillägg.		Summa.
1 intendent.....	5,000	—	2,500	—	600	—	¹⁾ 8,100
6 intenter.....	30,000	—	15,000	—	3,600	—	¹⁾ 48,600
<p>Anmärkning. Intendenten i etnografi är skyldig att, därest i framtiden etnografiska afdelningen skiljes från riksmuseet och förenas med ett själfständigt etnografiskt museum, afgå från intendentsbefattningen, när Kungl. Maj:t så påfordrar, och i stället öfvertaga befattningen såsom föreståndare för ifrågavarande etnografiska museum.</p>							
Vikariatsersättning	—	—	—	—	—	—	2,188

¹⁾ Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kronor.

b) godkänna vissa närmare angifna villkor och bestämmelser för åtnjutande af berörda löneförmåner;

c) förklara ej mindre, att enhvar, som med eller efter 1910 års ingång tillträdde intendentsbefattning vid naturhistoriska riksmuseet, skulle vara pliktig att underkasta sig nyssberörda villkor

och bestämmelser, än äfven att de förutvarande innehafvare af dylika befattningar, hvilka icke före viss angifven tidpunkt anmälde, att de ville underkasta sig den förändrade aflöningsstaten samt nämnda villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, skulle varda bibehållna vid dem dittills tillkommande aflöningsförmåner äfvensom, i den mån ej annat föranleddes af bestämmelserna i lagen angående civila tjänstnehafvares rätt till pension, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit dem;

d) medgifva, att de befattningshafvare vid naturhistoriska riksmuseet tillkommande ålderstillägg finge utgå af det under riksstatsens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: ålderstillägg;

e) höja naturhistoriska riksmuseets aflöningsstat från dess nuvarande belopp, 48,750 kronor, till 63,888 kronor och för ändamålet öka det ordinarie anslaget till naturhistoriska riksmuseum med 15,138 kronor.

Reservation hade afgifvits af herrar *Olsson* i Fläbro och *Sjö*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte

a) godkänna följande förändringar i aflöningsstaten för naturhistoriska riksmuseum:

	Lön.		Tjänstgöringspenningar		Summa	
1 intendent.....	5,000	—	2,500	—	¹⁾ 7,500	—
6 intenderer.....	30,000	—	15,000	—	¹⁾ 45,000	—
<p><i>Anmärkning.</i> Intendenten i etnografi är skyldig att, därest i framtiden etnografiska afdelningen skiljes från riksmuseet och förenas med ett själfständigt etnografiskt museum, afgå från intendantsbefattningen, när Kungl. Maj:t så påfordrar, och i stället öfvertaga befattningen, såsom föreståndare för ifrågavarande etnografiska museum.</p>						
Vikariatsersättning	—	—	—	—	2,188	—

¹⁾ Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kronor.

b) godkänna vissa i reservationen närmare angifna villkor och bestämmelser för åtnjutande af berörda löneförmåner;

c) (= utskottets hemställan);

d) (= utskottets hemställan);

e) höja naturhistoriska riksmuseets aflöningsstat från dess nuvarande belopp 48,750 kronor, till 59,688 kronor och för ändamålet öka det ordinarie anslaget till naturhistoriska riksmuseum med 10,938 kronor.

Angående
lönereglering
för intenden-
terna vid
natur-
historiska
riksmuseum.
(Forts.)

Angående
lönereglering
för intenden-
terna vid
natur-
historiska
riksmuseum.
(Forts.)

Efter föredragning af utskottets hemställan i mom. a) lämna-
des ordet till:

Herr Persson i Tällberg, som yttrade: Herr vice talman, mina herrar! Det är naturligtvis ganska svårt för en lekman att kunna bilda sig ett riktigt omdöme om arten och beskaffenheten af de tjänst-åligganden, som dessa intendenterna hafva, men om jag söker bilda mig ett dylikt omdöme och söker jämställa ifrågavarande intendenten med professorerna vid Karolinska institutet, förefaller det åtminstone mig, som om de borde vara nöjda med samma aflöningsförmåner, som genom förra årets riksdagsbeslut fastställdes för professorerna vid Karolinska institutet, nämligen 7,500 kronor och ett ålderstillägg å 600 kronor. Jag kommer därför att yrka, att ortstillägget måtte falla bort, och jag har så mycket större anledning göra detta, som den allmänna uppfattningen gick i denna riktning, då saken förekom till förberedande behandling å vederbörande utskotts afdelning, och den reservation, som bifogats utskottets betänkande, kom fram som alternativ 2 från afdelningen. Jag var icke med, då ärendet slutbehandlades uti utskottet, men jag har icke hört, att något förekommit, som kan ändra den uppfattning, som jag hade vid frågans förberedande behandling, och därför bär det mig emot att ställa mig på utskottets sida. Herr vice talman! Jag ber att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den af herrar Olsson och Sjö vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Nilsson i Skärhus: Herr talman! Jag har läst igenom den reservation, som afgifvits af herrar Olsson och Sjö, och för min del funnit, att den har fullt fog för sig. Herr Daniel Persson i Tällberg har nu här närmare utvecklat de tankar, som innehållas i denna reservation, hvilken går ut på att löneförmånerna för ifrågande intendenten icke böra sättas högre än aflöningen åt professorerna vid Karolinska institutet, hvadan det föreslagna ortstillägget borde falla bort. Då äfven jag för min del anser, att detta ortstillägg icke är tillämpligt på de förhållanden, hvarom här är fråga, och att lönerna för de ifrågavarande intendenterna äro äfven utan dylikt tillägg rikligt tilltagna, finner jag icke någon anledning att tillstyrka bifall till utskottets hemställan och ber därför att få yrka bifall reservationen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Hammarskjöld: Herr vice talman, mina herrar! Det har på senare tiden varit fastslaget såsom grundregel, att tjänstemän inom Stockholm skola åtnjuta ortstillägg. Såvidt jag vet, har icke mer än ett undantag gjorts från denna regel och det var vid löneregleringen för Karolinska institutets professorer, och orsaken härtill veta vi alla. Det var därför, att man ansåg, att dessa professorer hade så stora och goda inkomster af sin praktik, att de icke behöfde detta tillägg, och att det i detta afseende var så stor fördel att få bo i Stockholm, att detta mer än väl uppvägs de dyra

lefnadsomkostnaderna. Samma skäl kunna icke återopas beträffande intendenterna vid Naturhistoriska Riksmuseet, och reservanternas förklara också, att de icke vilja återopa dem. Men de hafva andra skäl, nämligen att dessa intendenterna lefva under så själfständiga förhållanden och hafva så angenäma och eftersträfvansvärda befattningar, att man alltid kunde vara säker på att lätt få dessa platser besatta. Och vidare säga reservanternas, att intendenterna som enligt Riksdagens en gång gjorda uttalande böra vara likställda med professorerna vid universiteten hafva lindrigare tjänstgöring och ingen examens- eller tentamensskyldighet. Detta är sant, men huru angenäma befattningarna än äro, behöfver man dock lefva, och lefnadskostnaderna blifva icke mindre därför, att befattningarna äro angenäma. Det är visserligen sant, att de icke hafva någon examens- eller tentamensskyldighet, men jag tänker att ganska många professorer vid universiteten icke betrakta det som en börda att vara omgifna af en skara intresserade lärjungar, utan tvärtom glädja de sig däråt. Slutligen är en annan omständighet värd att påpekas, nämligen att professorerna vid universiteten hafva 4 månader ledigt på året, medan intendenterna icke hafva mer än 1½ månads semester. Hufvudsaken är emellertid att, om man tager bort det föreslagna ortstillägget, bryter man mot en princip, som man hittills följt, eller att tjänstemän i Stockholm böra hafva ortstillägg, och likaså mot den principen, att dessa intendenters skola vara likställda med professorer d. v. s. befattningshafvare i rådsgrad. Under sådana förhållanden kan jag icke finna annat än Kungl. Maj:t haft fullt fog att framlägga det förslag, som af utskottets majoritet tillstyrkts.

*Angående
lönerreglering
för intenden-
terna vid
natur-
historiska
riksmuseum.
(Forts.)*

Öfverläggningen var härmed slutad. Herr vice talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på bifall till det yrkande, som innefattades i mom. a) af den vid punkten af herrar Olsson i Fläsbro och Sjö afgifna reservationen, och fann herr vice talmannen den förstnämnda propositionen hafva flertalets röster för sig. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 39:o) mom. a) af utskottets förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det yrkande, som innefattas i mom. a) af den vid punkten utaf herrar Olsson i Fläsbro och Sjö afgifna reservationen.

Angående
lönereglering
för intenden-
terna vid
natur-
historiska
riksmuseum.

(Forts.)

Omröstningen utföll med 52 ja mot 141 nej; och hade kam-
maren alltså bifallit den hemställan, som innefattades i mom. a)
af den vid punkten fogade reservationen.

Mom. b) — d).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning af *mom. e)* lämnades ordet till

Herr Persson i Tällberg, som yttrade: Herr vice talman!
På grund af det beslut, som kammaren nyss fattade under mom.
a), skall jag anhålla, att mom. e) måtte, genom ändring af där nu
förekommade siffror, få följande lydelse

»e) höja naturhistoriska riksmuseets aflöningsstat från dess
nuvarande belopp 48,750 kronor, till 59,688 kronor och för ända-
målet öka det ordinarie anslaget till naturhistoriska riksmuseum
med 10,938 kronor.»

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll det förslag, som fram-
ställdes i mom. e) af omnämnda vid punkten afgifna reservation.

Punkten 40:o).

Utskottets hemställan bifölls.

Angående
lönereglering
för förestän-
daren vid
meteorolo-
giska central-
anstalten.

Punkten 41:o), angående lönereglering för föreståndaren vid
meteorologiska centralanstalten.

I öfverenstämmelse med af Kungl. Maj:t gjord framställning
i ämnet hemställde utskottet, att Riksdagen måtte
a) godkänna följande ändringar i meteorologiska centralanstal-
tens aflöningsstat:

Föreståndaren:

lön	kronor 5,000: —
tjänstgöringspenningar	» 2,500: —
ortstillägg	» 600: —

Summa kronor 8,100: —

Anm. Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kronor.

vikariatsersättning ..... kronor 313: —

b) godkänna vissa närmare angifna villkor och bestämmelser
för åtnjutande af berörda aflöningsförmåner;

c) förklara ej mindre att den, som med eller efter 1910 års
ingång tillträdde föreståndarbefattningen vid meteorologiska
centralanstalten, skulle vara underkastad nyssberörda villkor och

bestämmelser, än äfven att den nuvarande föreståndaren, därest han icke före viss angifven tidpunkt anmälde sig vilja underkasta sig den förändrade aflöningsstaten samt nämnda villkor och bestämmelser och han icke lagligen kunde därtill förbindas, skulle varda bibehållen vid honom dittills tillkommande aflöningsförmåner äfvensom, i den mån annat ej föranleddes af bestämmelserna i vid tiden för den förändrade lönestatens ikraftträdande gällande lag angående civila tjänst innehafvares rätt till pension, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit honom;

*Angående
lönereglering
för förestån-
daren vid
meteorolo-
giska central-
anstalten.
(Forts.)*

d) medgifva, att det föreståndaren tillkommande ålderstillägg måtte utgå af det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: ålderstillägg;

e) höja meteorologiska centralanstaltens aflöningsstat från dess nuvarande belopp, 9,250 kronor, till 11,413 kronor, eller med 2,163 kronor.

Reservationer hade emellertid afgifvits af herrar *Olsson* i Fläskbro och *Sjö*, hvilka ansett att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte

a) godkänna följande ändringar i meteorologiska centralanstaltens aflöningsstat:

Föreståndaren:

Lön	kronor 5,000: —
tjänstgöringspenningar	» 2,500: —
<hr/>	
Summa kronor	7,500: —

Ann. Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kronor.

vikariatsersättning ..... kronor 313: —

b) godkänna vissa närmare angifna villkor och bestämmelser för åtnjutande af berörda aflöningsförmåner;

c) (= utskottets hemställan);

d) (= utskottets hemställan);

e) höja meteorologiska centralanstaltens aflöningsstat från dess nuvarande belopp, 9,250 kronor, till 10,813 kronor, eller med 1,563 kronor.

Sedan *mom.* a) af utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Persson* i Tällberg: Herr vice talman! Då Kungl. Maj:t satt denne föreståndares lön lika med intendenternas vid naturhistoriska riksmuseum, synes det mig foljdriktigast, att kammaren i denna punkt fattar enahanda beslut som vid punkten 39 och således bifaller den vid betänkandet fogade reservationen, hvarigenom det af utskottet föreslagna ortstillägget skulle bortfalla. Jag skall be att få anhålla om propositionen härå.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll det yrkande, som inne-

Angående
lönereglering
för föreståndaren vid
meteorologiska central-
anstalten.
(Forts.)

fattades i mom. a) af den vid punkten utaf herrar Olsson i Fläsbro och Sjö afgifna reservationen.

Mom. b)—d).

Kammaren biföll hvad utskottet hemställt.

Efter föredragning af mom. e) lämnades ordet till

Herr Persson i Tällberg, som anförde: Herr vice talman! Jag skall anhålla att få yrka bifall till reservationen, i hvad den afser förevarande moment e).

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll det förslag, som innefattades i mom. e) af ofvannämnda vid punkten fogade reservation.

Punkterna 42:o)—48:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Angående
arfvoden åt
e. o. tjänstemän vid
landsarkiven.

Punkten 49:o), angående arfvoden åt e. o. tjänstemän vid landsarkiven.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen dels att på extra stat för år 1910 anvisa till arfvide åt en amanuens vid landsarkivet i Uppsala 1,800 kronor, till arfvide åt en amanuens vid landsarkivet i Vadstena 1,800 kronor samt till arfvide åt en amanuens vid landsarkivet i Lund 1,800 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t, hvad anginge hvart och ett af dessa belopp, att, om särskilda förhållanden skulle därtill föranleda, bestämma om medlens användande till ersättning åt flera extra biträden vid landsarkivet i fråga, dels ock att likaledes på extra stat för år 1910 bevilja ett anslag af 1,000 kronor till ersättning åt extra biträden vid landsarkivet i Lund.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte, i likhet med hvad för innevarande år ägt rum, på extra stat för år 1910 anvisa

a) till arfvide åt en amanuens vid landsarkivet i Uppsala 1,800 kronor, till arfvide åt en amanuens vid landsarkivet i Lund 1,800 kronor, samt för beredande af ökad tillgång till arfvoden åt extra biträden vid landsarkivet i Vadstena 1,300 kronor; dock, hvad anginge hvart och ett af de två först nämnda beloppen, med rätt för Kungl. Maj:t att, om särskilda förhållanden skulle därtill föranleda, bestämma om medlens användande till ersättning åt flera extra biträden vid landsarkivet i fråga; samt

b) till ersättning åt extra biträden vid landsarkivet i Lund 1,000 kronor.

Efter föredragning af utskottets hemställan yttrade

Angående
arfvoden åt
e. o. tjänste-
män vid
landsarkiven.
(Forts.)

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Hammar skjöld: Herr vice talman, mina herrar! Vid behandlingen af frågan rörande anslag till extra biträden vid landsarkiven har statsutskottet afstyrkt bifall till Kungl. Maj:ts framställning, att anslaget för detta ändamål vid landsarkivet i Vadstena skulle få höjas från 1,300 kronor till 1,800 kronor. Om Riksdagen bifaller utskottets hemställan i denna punkt, komma i verkligheten de medel, som äro anslagna till vikariatsersättning och extra biträde m. m. vid landsarkivet i Vadstena, att nedsättas med 400 kronor under det nuvarande beloppet. Jag är alldeles öfvertygad om, att detta icke varit statsutskottets mening, och jag skall be att få litet närmare utveckla saken.

I den nuvarande staten för landsarkivet i Vadstena finnes upptaget: på ordinarie stat ett anslag för vikariatsersättning, arfvoden åt extra biträden m. m. af 1,500 kronor, och på extra stat, för beredande af ökad tillgång till arfvoden åt extra biträden vid landsarkivet, ett anslag af 1,300 kronor summa 2,800 kronor. När nu staten för landsarkiven skulle regleras, föreslog Kungl. Maj:t, för att få likformighet med öfriga landsarkiv, att det ordinarie anslaget vid landsarkivet i Vadstena för vikariatsersättning, arfvoden åt extra biträde m. m. skulle sättas lika med motsvarande anslag för landsarkiven i Upsala och Lund, nämligen 1,100 kronor, och således sänkas från 1,500 kronor till 1,100 kronor, eller med 400 kronor, men att i stället det anslag, som fanns på extra stat »för beredande af ökad tillgång till arfvoden åt extra biträden», skulle sättas lika med anslaget till amanuenserna vid de andra landsarkiven, så att det blefve 1,800 kronor på alla tre ställena, hvarigenom således äfven här likformighet skulle vinnas. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle alltså vid alla tre landsarkiven de sammanlagda anslagen för ifrågavarande ändamål utgöra 2,900 kronor. Nu har utskottet visserligen gått in på att sänka det första anslaget, det på ordinarie stat, med 400 kronor; men utskottet har icke velat bifalla Kungl. Maj:ts förslag om höjning af anslaget på extra stat, utan låtit detta kvarstå vid dess nuvarande belopp 1,300 kronor, hvarigenom sålunda det sammanlagda anslagsbeloppet, som för närvarande är 2,800 kronor, skulle blifva nedsatt till 2,400 kronor.

Jag skall nu visa hvilken verkan detta kan hafva. Till amanuensen vid landsarkivet i Vadstena utgår ett belopp af 1,800 kronor däraf 1,300 kronor på extra stat. Det visade sig genast från början omöjligt att få någon akademiskt bildad person, som ville blifva amanuens nere i den lilla aflägsna landsortsstaden för 1,300 kronor, och därför måste arfvodet höjas till 1,800 kronor, och de 500 kronorna togos från anslagen på ordinarie stat. Drager man 1,800 kronor från 2,800 kronor, står det kvar 1,000 kronor. Af dessa utgå ungefär 250 kronor till vikariatsersättningar vid ledighet för landsarkivarien, och de återstående 750 kronorna hafva användts till aflöning åt ett extra biträde i Vadstena. Det är om honom som jag skulle vilja säga några ord.

Angående
arfvoden åt
e. o. tjänste-
män vid
landsarkiven.
(Forts.)

Det är en gammal man, 63 år gammal — han heter Ihrfors — med hvilken ett ganska egendomligt förhållande äger rum. Han är helt och hållet sjäflärd, men i flera hänseenden en mycket kunnig man; han har under många år ströfvat omkring i den ena provinsen efter den andra och med mycken omsorg tecknat af kyrkor och kyrkliga föremål samt skrifvit mycket uttömmande skildringar af allt hvad han sett. Sedermera har han till vitterhetsakademien öfverlämnat dessa ritningar och beskrifningar, utgörande flera digra band af ganska stort värde. När nu landsarkivet i Vadstena inrättades, visade det sig mycket svårt att få ett extra biträde, som vore dugligt. Då medgaf Kungl. Maj:t år 1900 på förslag af riksarkivarien, att denne man skulle få dispens från mogenhetsexamen, som han icke aflagt, och förklaras behörig att antagas till extra biträde vid landsarkivet. Allt sedan 1900 har han tjänstgjort där mot åtnjutande af ett arvode af 750 kronor. Han är icke kompetent att tjänstgöra som vikarie för landsarkivarien under dennes semester, men han är en mycket skicklig, flitig och trogen forskare och utför ett för landsarkivet nyttigt och godt arbete. Om nu statsutskottets hemställan bifalles och sålunda den sammanlagda anslagssumman minskas med 400 kronor under hvad som nu är anslaget, återstår det ej mer än 350 kronor till aflönande af detta biträde, och det finner ju hvar och en, att därpå kan han ej existera. Följden blir ovillkorligen den, att han nödgas att rent af gå ut på landsvägen. Han har då intet annat att göra. Såvidt jag vet, står han fullkomligt ensam och är skäligen opraktisk och hjälplös, när han lämnas på egen hand. Nu har han haft en fristad i landsarkivet i Vadstena och väntar sig att få sitta där, så länge han kan göra skäl för sig. Han är som sagdt 63 år gammal. Det har nog icke varit statsutskottets mening att sätta ned det anslag, som hittills utgått, och än mindre göra det omöjligt för en gammal och trogen arbetare att existera. Jag hemställer därför, om icke någon statsutskottsledamot här ville upptaga frågan och föreslå bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag vill meddela, att så har det gått i Första Kammaren, efter de upplysningar som där blifvit meddelade; där begärdes från statsutskottets sida, att kammaren måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag oförändradt, hvilket ock skedde utan votering,

Herr Rydén: Herr talman! Sedan detta ärende behandlades in pleno i utskottet, ha vi på afdelningen mottagit sådana upplysningar, som göra, att ledamöterna från båda kamrarna enats om att för Riksdagens kamrar föreslå bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har ju närmare angifvit skälen. Jag ber endast att i korthet få yrka bifall till Kungl. Maj:ts framställning om 1,800 kronors arvode åt amanuensen vid landsarkivet i Vadstena.

Öfverläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gaf propositioner i ämnet, och biföll kammaren Kungl. Maj:ts framställning.

Punkterna 50:o)—100:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 101:o), angående arfvoden åt extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken.

Efter punktens föredragning lämnades ordet till

Herr Rydén, som anförde: Herr talman! Med anledning af det beslut, som kammaren nyss fattade under punkt 24 om anslag till nya lärarebefattningar vid de allmänna läroverken, så måste en minskning af anslaget under denna punkt med ett belopp motsvarande aflöningen för 4 extra lärare eller 8,000 kronor äga rum. Jag hemställer alltså, att punkten må bifallas med den ändring, att summan 109,000 kronor utbytes mot 101,000 kronor. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna min hemställan.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits af herr Rydén.

Punkterna 102:o)—106:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 107:o).

Lades till handlingarna.

Punkterna 108:o)—117:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 118:o), angående upphjälpande af skolväsendet inom Vilhelmina med flera lappmarksförsamlingar.

*Angående
upphjälpande
af skol-
väsendet inom
Vilhelmina
med flera
lappmarksför-
samlingar.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att för beredande af möjlighet till skolgång för fattiga, på längre afstånd från skolorna boende, skolpliktiga barn inom Vilhelmina, Risbäcks, Stensele, Sorsele, Tärna, Arjeplogs och Malå församlingar på extra stat för år 1910 bevilja ett anslag af 15,000 kronor att användas enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna godt meddela.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehått en af herr Karlsson i Mo inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 146, däri hemställdes, att Riksdagen för beredande af möjlighet till skolgång för fattiga, på längre afstånd från skolan boende skolpliktiga barn inom Hotagens församling i Jämtlands län måtte på extra stat för år 1910 bevilja ett anslag af 1,000 kronor att användas enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna godt meddela.

Angående
upphjälpande
af skol-

väsendet inom
Vilhelmina
med flera
lappmarksför-
samlingar.

(Forts.)

Utskottet hemställde,

a) att Riksdagen måtte för beredande af möjlighet till skolgång för fattiga, på längre afstånd från skolorna boende skolpliktiga barn inom Vilhelmina, Risbäcks, Stensele, Sorsele, Tärna, Arjeplogs och Malå församlingar på extra stat för år 1910 bevilja ett anslag af 15,000 kronor att användas enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna godt meddela; samt

b) att herr Karlssons ofvannämnda motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan upplästs, yttrade

Herr Karlsson i Mo: Herr talman! Som herrarna behagade finna af föreliggande utskottsbetänkande, har jag väckt en motion, däri jag hemställer om ett anslag af 1,000 kronor för beredande af möjlighet till skolgång för fattiga barn i Hotagens församling i Jämtlands län. I fråga om denna motion säger statsutskottet, att »ehuruval förevarande fråga genom folkskoleinspektörens ofvan anmärkta intyg måste anses halva kommit i ett för församlingen gynnsammare läge än vid 1908 års riksdag, kan likväl icke utskottet, som anser, att under alla omständigheter frågan om anslag för nu föreliggande ändamål bör vara beroende på Kungl. Maj:ts pröfning och eventuella framställning till Riksdagen, annat än afstyrka motionen.»

Ja, den väg, som af statsutskottet anvisats, har försökts två särskilda gånger, dock utan resultat, senast år 1906, och för att lämna en fullt opartisk redogörelse för ställningen äfvensom för att visa nödvändigheten af att statsverket här träder hjälpande emellan, skall jag uppläsa en del af motiveringen ur den ansöknings, som nyssnämnda är inlämnades till Kungl. Maj:t. Däri heter det bland annat: »Till följd af de stora afstånden mellan socknens flesta och större byar samt härvarande fasta folkskola måste de flesta af de folkskolepliktiga barnens målsmän genom inackordering hålla barnen i folkskolan. Då härtill kommer att många föräldrar eller målsmän ej kunna betala inackorderingen för barnen hela lästiden för året, utan i bästa fall blott en del där af, lider folkskoleundervisningen i högsta grad af detta missförhållande. Dessutom finnas enstaka liggande gårdar och ett par mindre byar, där de småskolepliktiga barnens antal är så ringa, att det är föga lämpligt att hålla särskild småskola därstädes, hvadan flera af dessa gårdars och byars invånare behöfva mer eller mindre understöd för inackordering äfven af småskolepliktiga barn. Antalet barn, hvilkas målsmän äro af ekonomiska svårigheter mer eller mindre hindrade att regelbundet och hela lästiden låta sina barn besöka skolorna, anses efter beräkning så godt sig göra låtit uppgå till nittiofyra. År 1904 blefvo 31 af församlingens 192 och år 1905 23 af 179 skolpliktiga barn helt och hållet utan undervisning.»

Skall nu verkligen ett sådant missförhållande få fortgå? Man lämnar här anslag till skolverksamheten utomlands, men afhjälper

icke ett dylikt missförhållande, som här föreligger, och jag frågar, huruvida detta är ägnadt att bevara svenskheten inom landet. Den omnämnda ansökan blef tillstyrkt af folkskoleinspektören i länet, af länsmannen i distriktet och af Konungens befallningshafvande samt af domkapitlet i Härnösand. Dock anförde folkskoleinspektören i sitt utlåtande, att Hotagens församling ej gjort allt hvad den kunnat för att förbättra tillståndet. På detta skäl afstyrkte statskontoret ansökan äfvensom statsutskottet förra året min motion, men nu har detta helt och hållet bortfallit, såsom jag förut visat i den bilaga, som åtföljer motionen.

Vid ansökningen finnas fogade åtskilliga bilagor, som utvisa kommunens ekonomiska ställning och hvarur framgår, att kommunalutskylderna under de senare åren uppgått till mellan 20—30 kronor per bevilningskrona. Nu kan man fråga sig, hvarför ställningen har blifvit sådan. Jo, jag skall nämna en anledning, som åtminstone i rätt väsentlig grad bidragit därtill och det är den, att inom kommunen varit en så riklig tillgång på skog. Hela skogsarealen uppgår till 138,000 tunnland. Alla dessa skogar såldes i början af 1870-talet för en spottstyver kan man nästan säga, och under årens lopp ha därifrån afverkats 2,758,000 timmer, och om man beräknar endast 1,50 kr. per stock, så gör det 4,137,000 kronor. Men nu är nogsam att märka, att alla dessa väldiga timmermassor flottats ner till kustsocknarna och städerna därstädes, som på så vis fått inkomsterna. Där sådana stora skogsafverkningar bedrifvas, komma alltid fattiga arbetare från andra håll för att skaffa sig arbete och rätt ofta bosätta de sig på orten, hvilket mången gång föranleder till ökade utgifter för såväl fattigvård som skola; så äfven här, och man kan nästan i stort sett säga, att Hotagens församling bara haft tungan af verksamheten under de år skogsafverkningarna pågått därstädes.

Ehuru utsikterna ej lära vara så synnerligen stora för att min motion skall gå igenom, ber jag dock, herr talman, på grund af hvad jag nu anført att få yrka bifall till densamma.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Hammar-skjöld: Herr talman! Såsom motionären redan har erinrat om, har denna fråga förut varit före hos Kungl. Maj:t, men utan framgång. En af orsakerna härtill var den, att folkskoleinspektören i sitt utlåtande förklarade, att han ansåg, det socknen icke gjort allt hvad den kunde för sitt skolväsende. Detta var den förnämsta orsaken, hvarför Kungl. Maj:t icke ansåg sig kunna framlägga proposition i ämnet vid förlidet års riksdag. Genom de upplysningar, som nu i herr Karlssons motion lämnats, har frågan synbarligen kommit i helt annat läge. Därpå framgår, att socknen gjort mycket kraftiga ansträngningar för att hvad på den ankommer hjälpa de fattiga skolbarnen att få undervisning, nämligen genom att uppföra en byggnad, där en stor del af dem under skoltiden får bo. Jag vet icke, hvad byggnaden kostar, men den kan icke vara så synnerligen billig, och i alla händelser visar anordningen en mycket god vilja från församlingens sida.

*Angående
upphjälpande
af skol-
väsendet inom
Vilhelmina
med flera
lappmarksförsamlingar.*
(Forts.)

Angående
upphjälpande
af skol-
väsendet inom
Vilhelmina
med flera
lappmarksförsamlingar.
(Forts.)

Jag har begärt ordet endast för att säga, att om från församlingen kommit en hemställan till regeringen att för innevarande Riksdag framlägga proposition om statsbidrag för ändamålet, skulle jag icke haft någonting emot att tillstyrka Kungl. Maj:t att göra detta, utan skulle jag tvärtom med nöje tillstyrkt en sådan proposition, och jag anser, att, sådan frågan nu ligger, det vore godt, om Riksdagen ville bifalla herr Karlssons i Mo motion.

Herr Rydén: Herr talman! Jag vill till att börja med säga, att det är omöjligt för utskottet att gifva sig in på all slags detaljgranskning af framställningar, sådana som den förevarande, utan det måste hålla sig till de framlagda aktstyckena i hvarje fall. Vid pröfning af detta ärende förelägo följande sakförhållanden: två framställningar i saken ha blifvit gjorda till regeringen, men har denna funnit sådana skäl föreligga, att de blifvit afslagna. Dels hade vi herr Karlssons i Mo motion från förra riksdagen, hvori det förnämsta skälet, som han hade att anföra utöfver dem, som redan blifvit pröfvade hos Kungl. Maj:t och befunnits vara för svaga, var att skörden slagit fel uppe i dessa bygder. Fjolårets Riksdag afslog emellertid herr Karlssons motion, och utskottet hade sig icke bekant, att skörden slagit fel äfven under senast gångna året. Det särskilda skäl, som herr Karlsson anført utöfver hvad förut vid Kungl. Maj:ts pröfning befunnits otillräckligt, hade sålunda förfallit vid ärendets behandling detta år. Det är ju i utskottets motivering utsagdt, indirekt åtminstone, att utskottet funnit synnerligen ömmande omständigheter föreligga, men utskottet har måst i föreliggande fall hålla sig vid den i tveksamma fall rent praktiskt nödvändiga ståndpunkten att icke på enskild motionärs framställning tillstyrka ett anslag, då man icke haft tillfälle att pröfva detaljerna eller undersöka, huruvida beloppets storlek är afpassadt efter behovet.

Sedan vi nu hört från statsrådsbänken, att herr ecklesiastikministern för sin del anser sådana skäl vara för handen, att Kungl. Maj:t, i fall församlingen inkommit med en framställning i motionens syfte, skulle bifallit densamma, kan det ur utskottets synpunkt vara tämligen likgiltigt, huruvida kammaren bifaller herr Karlssons motion och sålunda nu direkt beviljar anslaget eller om församlingen går till Kungl. Maj:t och erhåller det på den vägen.

Jag ber emellertid för min del att få taga fasta på ett yttrande i herr Karlssons anförande och lägga det vederbörande på hjärtat, nämligen att det är ofantligt mycket större vikt uppå att stödja den svenska undervisningen, än att inlåta sig på allehanda äfventyrliga experiment i utlandet. Däri är jag fullt ense med motionären, och om vi genom att bifalla motionen kunde ge uttryck åt denna uppfattning, skulle jag vara ytterst villig att fråntråda den mening, som utskottet gjort sig till tolk för. Jag har sålunda ingenting emot ett bifall till motionen, sådan den föreligger, men jag vill dock än en gång framhålla, att utskottet haft goda skäl för sin ståndpunkt.

Grefve Hamilton: Herr talman! Herr Karlsson i Mo har skildrat, huru stora de skattemissförhållanden äro, som råda i Hotagens församling. Hela denna församling har en utgående bevilning, som knappast uppgår till 300 kronor, motsvarande sålunda ett jordbruksfastighetstaxeringsvärde af omkring en half miljon. Inom församlingen uppgingo skatterna 1905, för så vidt den uppgift är riktig, som lämnats till Kungl. Maj:t, till nära 30 procent af inkomsten, det vill säga 30 gånger bevilningen, och stego 1908 till nära 40 gånger bevilningen. Församlingen har haft en stor förmögenhet i sina skogar, men dessa skogar ha blifvit sålda för åtskilliga år tillbaka, och vinsten af skogarna har kommit andra församlingar till godo. Men om denna församling icke har någon förmögenhet, har den i stället något annat, nämligen ett stort antal skolpliktiga barn. Af de uppgifter, som jag nyss nämnde, framgår att barnens antal är 150 à 200, och af dessa barn saknade mellan 20 och 30 undervisning på den grund, att barnen bodde så aflägsat från skolan, att de omöjligt kunde gå dit. Barnen måste under skoltiden erhålla bostad invid skolan. Det är klart, att en församling, som är så hårdt beskattad som Hotagens, icke kan bekosta barnens underhåll, om de skola bo invid skolan. Det förefaller mig därför, att det vore synnerligen behjärtansvärdt, om Riksdagen skulle vilja, i likhet med hvad som är gjort för andra församlingar, bevilja detta lilla anslag på 1,000 kronor. Ty det är väl en skam för vårt land, att svenska barn skola på grund af bristande penningmedel vara i saknad af undervisning. Jag har hört sägas, att man inom utskottet skulle framhållit, att denna församling skulle kunna få inkomster genom den blifvande skogsaccisen. Men enligt de upplysningar, jag erhållit, lär skogen vara afverkad, och det, som icke är afverkad, har kommit under den så kallade »skogsskyddslagstiftningen». Herrarne förstå då, att någon afverkning där icke kommer att ske under närmaste framtiden. Jag vågar visserligen icke fullt svara för, att de upplysningar, jag erhållit, äro riktiga, men jag har fått dem från en säker källa och enligt dem skulle församlingen, som jag nämnde icke ha något gagn af skogsaccisen, emedan det icke finnes någon skog att hugga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Karlssons motion.

I detta anförande instämde herrar *Johansson* i Jönköping, *Hellgren*, *Öberg*, *Mörtsell*, *Hellberg*, *Jonsson* i Hå, *Wilson*, *Lindgren* i Skog, *Åslund*, *Olsson* i Älfvalsåsen, *Ersson*, *Igel*, *Waldén*, *Lundgren* och *Forssling*.

Herr Byström: Herr talman! Några talare ha uttalat klander öfver, att anslag gifvits för att bereda svenska barn i utlandet svensk undervisning, liksom det skulle hindra oss att tillgodose undervisningen bland svenska barn inom vårt eget land. Jag tror icke, att detta klander är berättigadt. Anslagen för svenska barns undervisning i utlandet äro icke så stora, att Riksdagen

*Angående
upphjälpande
af skol-
väsendet inom
Vilhelmina
med flera
lappmarksförsamlingar.
(Forts.)*

Angående
upphjältpande
af skol-
väsendet inom
Vilhelmina
med flera
lappmarksför-
samlingar.
(Forts.)

icke skulle vara i stånd att också kunna anslå denna lilla summa, som begäres för Hotagen. Jag kan sålunda vara med om att instämma med dem, som yrka bifall till föresatt behjärtansvärda anslag. Jag tror icke, att det är någon risk att så göra. Jag ber därvid att först få återropa det uttalande, som förekommer i utskottets betänkande. Det säges, att frågan befinner sig så tillvida i ett gynnsammare läge nu än förut, att det är mera klart att anslaget verkligen behöfves; och efter det uttalande, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har gjort, har man ökad anledning att yrka bifall till det anslag, som begäres i herr Karlssons motion.

Herr Widén: Herr talman! Det torde icke behöfva sägas mycket mera i denna sak. Men då jag är ledamot af denna kammare, och då denna fråga kommer att göras till föremål för gemensam votering, för den händelse det af herr Karlsson begärda anslaget skulle af denna kammare beviljas, ber jag att få säga, att jag såsom landshöfding i Jämtlands län lifligt önskar framgång åt saken, och fastän jag icke skrivit under det utlåtande, som Jämtlands läns landshöfdingeämbete gjort, uttalar dock detta till fullt min egen åsikt.

Ifrågavarande kommun ligger längst upp i fjälltrakten på gränsen mot Norge och torde vara en af de fattigaste i hela riket. Det är sålunda utom allt tvifvel, att det behöf är mycket stort, som här föreligger. Inom denna socken finnas icke allmänna vägar annat än inom en obetydlig del, i öfre delen af socknen finnas så godt som inga vägar alls. När jag sommaren 1906 besökte socknen, framhölls behöfvet af att utsträcka den allmänna vägen, som nu slutar vid kyrkan, ett stycke längre upp och detta särskildt med hänsyn till skolbarnens skolgång. — I förbigående må nämnas, att denna socken tillhör ett af de allra mest betungade väghållningsdistrikten i hela riket, nämligen Lits tingslags väghållningsdistrikt. Jag erinrade i anledning häraf att öfriga socknar i distriktet anhållit att på en tid slippa från att bygga nya vägar. Då sade man: »detta kan man säga nere i de socknarne, där det redan finnes vägar; vi betala samma vägafigter som de; men det är den stora skillnaden mot dem, att vi inga vägar ha». Jag nämner detta för att visa hur det ställer sig i en dylik socken långt upp mot fjällgränsen. Det är just bristen på väg och de långa afstånden som har gjort, att man måst bygga särskilda lokaler för att härbergöra barnen, när de besöka skolan, då de omöjligt kunna gå hem mellan skoldagarne.

Jag får därför på det lifligaste anhålla, att, då det nu synes vara så, att man kan hoppas på ett bifall till ifrågavarande framställning, kammaren också måtte lämna ett sådant bifall. Säkert är, att därmed göra vi barnen i denna fjällsocken ett mycket stort gagn.

Herrar Bergman, Olofsson, Berglund, Rehn, Lundström, Carlsson i Malmberget, Jonsson i Gumboda, Bäckström och Mogren instämde häruti.

Herr Zimdahl: Herr talman! Jag skall tillåta mig att instämma med den siste ärade talaren. Jag gör det så mycket hellre, som jag har en liflig känsla af, att saken är synnerligen behjärtansvärd, och anser det rent af obarmhärtigt af kammaren, om den icke skulle bifalla, hvad herr Karlsson i sin motion föreslagit. Jag yrkar sålunda bifall till densamma.

*Angående
upphjälpande
af skol-
väsendet inom
Vilhelmina
med flera
lappmarksför-
samlingar.*

(Forts.)

Öfverläggningen var härmed slutad. På af herr vice talmannen gifven proposition biföll kammaren utskottets hemställan i mom. a).

Vid härefter af herr vice talmannen framställda propositioner beträffande mom. b) biföll kammaren med afslag å utskottets hemställan den i ämnet väckta motionen.

Punkterna 119:o)—122:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 123:o).

Lades till handlingarna.

Punkterna 124:o)—138:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 139:o).

Lades till handlingarna.

Punkterna 140:o)—155:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 156:o) angående bidrag till kostnaderna för föreningens för bistånd åt vanföra i Göteborg nybyggnad.

Efter punktens föredragning yttrade

Herr Karlsson i Göteborg. Herr talman! Jag förvånar mig icke öfver, att utskottet ställt sig tveksamt gentemot beviljandet af en enskild motionärs förslag om ett så högt belopp som det jag föreslagit måtte utgå till föreningen för bistånd åt vanföra i Göteborg. Jag är emellertid tacksam för att utskottet lämnat anstaltens styrelse anvisning att vända sig till Kungl. Maj:t i frågan, på det att en närmare utredning må kunna äga rum.

Men det är en passus i utskottets utlåtande, som kommit mid att begära ordet. Utskottet låter nämligen förstå, åtminstone har jag fattat saken så, att Riksdagen skulle ställa sig betänksam mot att lämna understöd åt enskilda föreningar i den form jag här föreslagit. Jag vet icke, hvad utskottet stöder sitt uttalande på, men jag vill erinra om att Riksdagen för icke så synnerligen länge

sedan — det var då visserligen på famställning af Kungl. Maj:t — beviljade just ett byggnadsanslag för kustsanatoriet vid Skelderviken å 200,000 kronor. Likaledes har denna Riksdag på enskilda motionärers framställning beviljat ett byggnadsanslag till kustsanatoriet vid Apelviken. — Jag har härmed blott velat erinra om, att det skälet för afslag, sålunda knappast är hållbart, och vill till sist uttala den förhoppningen, att, om anstaltens styrelse, såsom jag hoppas, lyckas förmå Kungl. Maj:t, att inkomma med förslag, statsutskottet må ställa sig välvilligt till detsamma.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 157:o).

Lades till handlingarna.

Punkterna 158:o)—180:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Angående
understöd åt
svenska före-
läsnings-
anstalter i
utlandet.

Punkten 181:o) angående understöd åt svenska föreläsningsanstalter i utlandet.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att till understöd, på de villkor Kungl. Maj:t bestämde, åt sådana svenska anstalter och föreningar utom riket, som anordnade populära föreläsningar på svenska språket, på extra stat för år 1910 bevilja ett anslag af 10,000 kronor.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte till understöd, på de villkor Kungl. Maj:t bestämde, åt sådana anstalter och föreningar utom riket, som anordnade populära föreläsningar på svenska språket, på extra stat för år 1910 bevilja ett anslag af 5,000 kronor.

Reservation var afgifven af herr *Rydén*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr Rydén: Herr talman, mina herrar! Vid tanken på den behandling, som en liknande anslagsfråga fick vid fjolårets riksdag i denna kammare, skola herrarna helt säkert finna det förklarligt, att jag, då jag icke funnit mig kunna gå med på utskottets tillstyrkande af ifrågavarande anslag, har stannat vid en blank reservation. För min del finner jag, att detta anslag ur flera olika synpunkter är af den art, att Riksdagen bör ställa sig betänksam emot densamma. Jag fäster mig därvidlag icke i främsta rummet vid, att jag känner, att vi i detta anslag ha en liten utlöpare af en viss chauvinistisk stämning, som gick genom vissa kretsar inom nationen 1905. Det är för mig icke det hufvudsakliga skälet för afslag, utan det hufvudsakliga skälet för mig är, att detta an-

slag synes mig vara ett öfverflödsanslag, och det synes mig vara af den art, att det kan komma att leda till vidtgående konsekvenser, som vi icke kunna öfverskåda i dag, när vi för första gången slå in på denna väg.

Jag sade, att det var ett öfverflödsanslag. Dürom kan man måhända tvista. Men jag vågar häfda den uppfattningen, att om vi verkligen fatta såsom vår uppgift att tillgodose landets egna invånares bildningsbehof på ett sådant sätt, som det bör tillgodoses, så finnes det en sådan mängd af olösta uppgifter och ouppfyllda plikter, som vårt land har gentemot t. ex. de fattigare delarna af vårt land, så att dessa borde i främsta rummet blifva föremål för regeringens och Riksdagens omtanke, innan man går att kasta ut penningar på företag af så tvetydig art som det, för hvilket här begäres anslag. Det är den ena synpunkten.

För det andra håller jag före, att detta anslag, som af Kungl. Maj:t föreslagits till 10.000 kronor och som utskottet — det vågar jag säga, åtminstone för afdelningens vidkommande — under mycket blandade känslor beträffande anslagets karaktär har nedprutat till 5,000 kronor, kan komma att draga sådana konsekvenser med sig, att det kommer att stå stora utgiftsposter i framtidens budget för svenskhetens bevarande i utlandet.

Herr talman, jag vet, att denna min ståndpunkt är den mest inopportuna, och jag föreställer mig, att jag kanske kommer att blifva mycket skamfilad under fortsättningen af denna debatt. Men hvarken aktningen för eller vänskapen till enskilda af de personer, som ställt sig i spetsen för denna sak, har kunnat hindra mig att motsätta mig det begärda anslaget. Och jag finner mig af samma skäl föranlåten att yrka afslag å såväl Kungl. Maj:ts framställning som utskottets förslag i förevarande punkt.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Hammar-skjöld: Jag tänkte, att någon af statsutskottets ledamöter skulle upptaga till besvarande, hvad den föregående talaren här yttrade, men när så icke skett, ber jag att få göra det själf.

Jag förstår icke riktigt, hvarför den siste talaren ställer sig så afvog mot verksamheten bland de i utlandet vistande svenskarna. Det synes mig, att dessa äro ju svenskar lika väl som vi. Men de stå i fara att gå förlorade för vårt land i den mån, som vi icke taga någon vård om dem och söka bevara deras svenskhet. Vi hade en liknande fråga uppe förra året, när det var tal om understöd till den svenska skolan i Berlin, och jag utvecklade då närmare mina åsikter i frågan. De äro alldeles oförändradt desamma, när det, som här, gäller äfven de vuxna i utlandet, och icke endast barnen.

Det är ju en känd sak, att personer af en viss nationalitet, som i mindre antal bo på samma plats utomlands, ha mycket svårt att icke förlora samhörighetskänslan med hemlandet. Och vi svenskar äro ju icke en så särskildt folkrik nation och de svenska grupper, som finnas i främmande land, äro icke så särdeles stora. Men så mycket mera är det därför af behof för dem att sluta sig

*Angående
understöd åt
svenska före-
läsnings-
anstalter i
utlandet.
(Forts.)*

Angående
understöd åt
svenska föreläs-
nings-
anstalter i
utlandet.
(Forts.)

tillsammans och att de få påminnelser hemifrån, att de verkligen ha sitt hemland i Sverige och att vi vilja behålla dem kvar. Ett medel, som visat sig synnerligen verksamt att samla svenskarna i utlandet och bevara deras hemlandskänsla, är just detta, att de få tillfälle att höra föreläsningar och föredrag på svenska språket af svenskar. Och den visserligen kortvariga erfarenhet, man hittills har haft i detta fall, har dock visat, att de föreläsningar, som hållits, ha mottagits med det allra största intresse och att öfver hufvud taget svenskarna i utlandet visat sig synnerligen intresserade af denna verksamhet.

Nu äro de ju i allmänhet icke i någon god ekonomisk ställning, det är åtminstone mera sällsynt, utan en stor del af dem höra till de mindre bemedlade och kunna således icke själfva bestrida alla kostnader för dylika föreläsningars hållande. Jag tycker för min del, att det icke alls kan anses obefogadt, utan att det tvärtom är en nationell plikt för oss här i Sverige att understödja dem med ett måttligt anslag för att kunna bevara dem åt Sverige.

Kammaren har nyss bifallit förslaget om fortsatt understöd till vår svenska skola i Berlin. Om herrarna ha läst hvad som i denna fråga finnes intaget i den kungl. propositionen, ha herrarna nog funnit, att betydelsen af denna skola har varit mycket större, än man någonsin vågat hoppas, och att den särskildt visat sig medföra en stark verkan i så måtto, att den uppväckt den slumrande kärleken till fosterlandet. Detta har t. o. m. haft den påföljden, att åtskilliga familjer redan flyttat hem till Sverige, därför att de vaknat upp till medvetande, att de hade ett hemland, som hette Sverige. Jag tror, att man kan vänta något liknande äfven af den svenska föreläsungsverksamheten i utlandet. Jag vill därför lifligt önska, att kammaren måtte behjörta denna sak. Jag kan visserligen icke begära, att kammaren måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition. Men jag skall känna mig fullkomligt nöjd, om kammaren vill bifalla hvad utskottet föreslagit, således bevilja ett anslag för detta ändamål af 5,000 kronor.

Herr Kjellberg: Herr vice talman! Då jag varit med bland dem, som ha startat den i statsverkspropositionen omtalade föreningen, skall jag be att få säga några ord om min uppfattning i denna fråga, där den afviker från herr Rydén's. Jag har hela tiden, allt ifrån det denna fråga kom upp i januari månad förra året, uppfattat densamma på det sätt, att, därest det bland svenska föreningar i utlandet skulle visa sig en bestämd önskan att få svenska föreläsare utsända, så borde icke Sverige ställa sig afvisande härvidlag, utan åtminstone i någon mån söka tillmötesgå sådana önsknningar. Det tycks mig emellertid, som om denna fråga på somliga håll uppfattats såsom om meningen med denna rörelse varit att utan anmodan, så att säga, föra ut svenska föreläsningar till våra landsmän i utlandet. Jag har därför velat alldeles särskildt framhålla min redan ifrån början i denna sak fast grundade öfvertygelse, nämligen att detta anslag skall afse att till-

mötesgå framställningar från i utlandet boende svenskar, men icke på sätt herr Rydén tycks ha uppfattat saken, såsom ett medel att påtvinga våra landsmän i utlandet sådana föreläsningar och hvad därtill hörer.

Då jag således, herr vice talman, alltjämt står fast vid den uppfattningen, att Sverige bör tillmötesgå sådana framställningar, hvarom nu är fråga, ber jag för min del, att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

*Angående
understöd åt
svenska före-
läsnings-
anstalter i
utlandet.
(Forts.)*

Herrar *Zetterstrand* och *Petrén* instämde häruti.

Herr Ekman i Göteborg: Då jag har kunnat konstatera den nytta dessa föreläsningar medfört, ber jag att i likhet med den föregående talaren på det varmaste få förordad bifall till den af utskottet gjorda framställningen.

Det kan för Sverige icke vara annat än af intresse att bibehålla i utlandet vistande landsmän såsom svenskar. Såsom här påpekats tillhör en stor del af dessa svenskar de mindre bemedlade klasserna, och det händer därför lätt, att de uppgå i den främmande nationaliteten. Det är dock icke likgiltigt att så sker, utan det bör för Sverige vara af ett bestämdt intresse att i utlandet vistande svenskar bibehålla sin nationalitet. Det är i många afseenden en fördel för Sverige att i utlandet ha kolonier, som bevara sin svenskhet.

Då det här har invändts mot detta anslags beviljande, att det skulle medföra konsekvenser i framtiden, vill jag påpeka, att detta argument åtminstone i mina ögon icke gäller någonting. Det är ju här icke fråga om att bevilja mer än 5,000 kronor, eller hälften af det belopp, som Kungl. Maj:t begärt. Då man således kunnat nedpruta beloppet till hälften denna gång, hvilket jag icke vill säga någonting emot, bör Riksdagen äfven framdeles kunna ha i sin hand att hålla anslaget inom behöriga gränser.

Det har sagts, att man först borde tillgodose behovet i afseende på skolväsendet inom egna landamärena, men det kan väl dock ingen säga, att detta anslag inkräktar på något sätt på hvad vi skulle vilja göra för detta ändamål inom egna gränser.

På dessa grunder äfvensom på de skäl, som uttalats af herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet och herr Kjellberg, vill jag, herr vice talman, för min del tillstyrka bifall till utskottets förslag.

Herr Thorsson: Herr vice talman! Jag har icke haft tillfälle att i utskottet deltaga i detta ärendes behandling, men då jag icke kan förstå — jag ber herrarne ursäktas, att jag icke kan förstå — det ändamålsenliga i att anslå medel till dessa föreläsningar i utlandet, jag kan således ej vara med att bevilja det begärda anslaget.

Då vi under fjolårets riksdag debatterade en liknande fråga, hvilken herr ecklesiastikministern också antydde, nämligen om anslag till den skolverksamhet, som satts i gång i Berlin, tillät

Angående
undörstöd åt
svenska före-
läsnings-
anstalter i
utlandet.
(Forts.)

jag mig påpeka, att det då ifrågasatta anslaget skulle komma att följas af flere sådana, och nu ha vi ett sådant anslag. Det är visserligen ett litet anslag, bara 5,000 kronor, som herr Ekman sade och därför enligt hans uppfattning en bagatellfråga. Men äfven om herrarne här anslå 5,000 kronor till föreläsningar i Berlin, Paris, London och litet hvarstans ute i världen, tror jag ändock icke, att så mycket af svenskheten kommer att där bevaras genom beviljande af dessa penningar.

Det är efter mitt sätt att se saken bra mycket förnuftigare att ställa det så, att folk blir kvar här i landet, då behöfva vi icke skicka föreläsare ut efter dem för att erinra dem om, att det finnes ett land, som heter Sverige. Den förste talaren hade alldeles rätt, när han hemställde till herr ecklesiastikministern, att vi först borde försöka skapa en bättre folkundervisning här i landet.

Det har under aftonens lopp talats om, huruledes klagomål och begäran om understöd försports från en skogskommun i Jämtland och vi ha många sådana kommuner till och med i herr ecklesiastikministerns landsända, där dessa 5,000 kronor skulle göra betydligt större nytta. Med dessa penningar kunde beredas tillfälle till bespisning åt fattigare barn, som nu ofta icke kunna besöka skolan, därför att de icke kunna förses med tillräcklig mat. Så länge vi ha sådana förhållanden inom våra egna landamären, tycker jag vi kunna nöja oss med att afhjälpa dessa och först sedan vi kunna se på bättre ordnade förhållanden i detta hänseende, kunna vi bestå oss med lyxen att betala penningar till föreläsare i Berlin, Paris och andra platser i Europa, hvarigenom de sättas i tillfälle tala om, hurudana förhållanden vi ha här i Sverige.

Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till herr Rydén's förslag.

Med herr *Thorsson* instämde herrar *Branting*, *Lindblad*, *Berg* i *Munkfors*, *Rundgren*, *Persson* i *Tällberg*, *Jansson* i *Edsbäcken*, *Olausson*, *Jonsson* i *Gumboda*, *Carlson* i *Herrljunga*, *Borg*, *Rissén* och *Aberg*.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Herr vice talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och fann herr vice talmannen den förstnämnda propositionen hafva flertalets röster för sig. Som emellertid votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 181:o) af utskottets förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit så väl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Angående
understöd åt
svenska före-
läsnings-
anstalter i
utlandet.
(Forts.)

Omröstningen utföll med 86 ja mot 91 nej; och hade kammaren alltså afslagit såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Punkterna 182:o)—186:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 187:o) angående ett räntefritt lån till nybyggnad åt fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 75, hade herrar *Söderbergh* i Karlshamn och *Lundell* föreslagit Riksdagen att till uppförande af en nybyggnad för fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala bevilja ett räntefritt lån å 170,000 kronor att utgå med hälften under hvartera af åren 1909 och 1910 på villkor, som Kungl. Maj:t ägde närmare bestämma.

Utskottet hemställde, att herrar *Söderberghs* i Karlshamns och *Lundells* ifrågavarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Angående
räntefritt lån
till nybyggnad
åt fackskolan
för huslig
ekonomi
i Uppsala.

Sedan punkten föredragits, lämnades ordet till

Herr *Söderbergh* i Karlshamn, som yttrade: Herr vice talman, mina herrar! Herr *Lundell* och undertecknad hafva, med instämmande af tre andra ledamöter af denna kammare, sökt intressera Riksdagen för en önskvärd befunnen utvidgning af fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala och vi hafva anhållit, att Riksdagen måtte för sådant ändamål bevilja skolan ett räntefritt lån till belopp af 170,000 kronor att utgå med hälften för hvartera af åren 1909 och 1910 på de villkor, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma. Statsutskottet har nu hemställt, att motionen icke måtte af Riksdagen bifallas.

Då emellertid ifrågavarande skola icke enbart är af lokalt intresse, utan dess verksamhet är af största gagn och betydelse för hela vårt land, och framställningen alltså måste anses hafva fullt fog för sig, skall jag, herr vice talman, tillåta mig att med några ord bemöta utskottets i mitt tycke något snäfva afvisande af motionen.

I motionen lämnas tämligen fullständiga upplysningar rörande skolans verksamhet. Denna verksamhet är för öfrigt ingalunda obekant för Riksdagen, ity att Riksdagen under en lång följd af år och senast under närmast föregående punkt i det föreliggande betänkandet lämnat skolan statsunderstöd, numera till det jämförelsevis betydliga beloppet af 10,500 kronor. Detta förhållande

Angående
räntefritt lån
till nybyggnad
af fackskolan
för huslig
ekonomi
i Uppsala.
(Forts.)

åberopas också af statsutskottet såsom bevis för att Riksdagen visat öppen blick för den förtjänstfulla verksamhet, som i skolan bedrivits. Men detta anslag afser ju endast att betäcka skolans driftkostnader och tages fullständigt i anspråk härför. Nu har en nybyggnad för skolan befunnits nödvändig och en sådan kan icke åstadkommas utan anslag från statens sida. Man kan icke begära, att skolstyrelsen skall ikläda sig den risk, som är förenad med en nybyggnad. Styrelsens medlemmar hafva redan iklädt sig personligt ansvar för den skuld, som uppkommit vid skolans grundläggning och som uppgår till omkring 11,000 kronor, äfvensom för den skuld till betydligt belopp, som häftar vid skolans fastighet. Enligt stadgarne för skolan äga icke medlemmarne af skolans styrelse att uppbära någon som helst afkomst af skolan. Vill man alltså sätta skolan i stånd att utvidga sin nyttiga verksamhet, finnes ingen annan utväg än att få staten att släppa till penningar.

Skolan har elever från alla delar af riket och till dess kurser anmäler sig alltid ett vida större antal än skolan har plats för. Sålunda anmälde sig t. ex. till den kurs, som började i sistlidne januari månad och var afsedd för ett trettiotal elever, icke mindre än 130 sökande. De af skolan anordnade s. k. flyttande skolköken hafva levererats till flera landsting samt ett stort antal kommuner och enskilde inom landet och äfven till åtskilliga främmande länder, där dessa skolkök ådragit sig mycken uppmärksamhet och erkännande.

Statsutskottet anmärker nu, att den af motionärerna förebrogta utredningen angående skolans ekonomi och de med den planerade byggnaden förenade kostnaderna icke kan anses fullständig. Alla befintliga handlingar, som kunna lämna upplysning om skolans ekonomiska förhållanden, äro emellertid företedda. Det har vidare uppvisats en fullständig plan för byggnaden och i anslutning till denna plan uppgjorda detaljritningar. Äfven ett kostnadsförslag har framlagts, som utvisar, att uppförandet af själfva byggnaden skulle uppgå till 130,000 kronor och att därtill skulle komma kostnaden för vatten-, värme-, gas- och elektriska ledningar med omkring 25,000 kronor och för inredning med omkring 15,000 kronor, hvadan hela beloppet sålunda skulle uppgå till 170,000 kronor.

Nu är det visserligen sannt, att utredningen icke går fullständigt in i detaljer, men den är i allt fall så fullständig, som man under förhandenvarande förhållanden kunnat åstadkomma.

Utskottet uttalar vidare sina betänkligheter mot att af statsmedel bereda understöd åt enskilda föreningsars byggnadsföretag. Det må visserligen vara sannt, att det är en enskild förening, som har denna skola om hand, men det torde under alla förhållanden vara för staten billigare att understödja en redan befintlig och väl skött anstalt än att inrätta och uppföra en alldeles ny statsanstalt, som kunde ersätta ifrågavarande fackskola. Det är också, kan man säga, endast med afseende på *formen*, som det här är fråga

om en enskild förening, ty till *gagnet* är skolan i allt fall en *allmän anstalt*.

Det är ju så, att Kungl. Maj:t och Riksdagen varit fullständigt eniga om den uppfattningen, att de *praktiska* ämnena i uppfostran böra få ett allt större utrymme än som i allmänhet varit förhållandet. Därom hafva gång efter annan yrkanden framställts från de mest skilda håll. Alla böra hafva klart för sig, att de uppoffringar, som göras för att bereda den kvinnliga ungdomen *för hemmets sysslor*, de uppoffringarna betala sig i ökad ekonomiskt välstånd och ökad hälsa för vårt folk, de äro utgifter, som gifva mångfaldigt igen, och att spara på sådana utgifter torde knappast få anses välbetänkt.

Herr vice talman! Jag hyser visserligen icke någon förhoppning om att kunna vinna något gentemot ett enigt statsutskott — jag torde knappast hafva samma tid som min vän, herr Karlsson i Mo, för någon stund sedan — men då denna fråga är af stor och viktig innebörd och väl förtjänar att åtminstone komma under omröstning, skall jag tillåta mig att yrka, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, måtte bifalla den föreliggande motionen.

Herrar *Almqvist* och *Lundell* instämde häruti.

Herr Starbäck: Herr vice talman, mina herrar! Såsom den nästföregående ärade talaren framhållit, gäller det här, att Riksdagen skulle på enskild motionärs begäran bevilja ett räntefritt lån på 170,000 kronor att utgå med hälften under hvartera af åren 1909 och 1910 på villkor, som Kungl. Maj:t skulle äga att närmare bestämma.

Det är ju i och för sig en stor summa, som här begäres, och det bör icke väcka någon förundran, att redan till följd häraf statsutskottet ställt sig betänksamt gentemot framställningen. Vidare har utskottet yttrat på sid. 126 i utlåtandet: »Emellertid anser sig utskottet icke kunna tillstyrka, att på grund af nu föreliggande motion ytterligare understöd i form af byggnadsanslag, särskildt till ett så afsevärdt belopp som det ifrågasatta, beviljas skolan.»

Det är sålunda tydligt, att utskottet velat lägga hufvudmotivet för sitt afstyrkande af motionen därpå, att den utredning, som af motionärerna framburits, icke kan anses vara tillförlitlig. Däremot är det möjligt, att om förslag framkommit från Kungl. Maj:t utskottet ställt sig välvilligt mot förslaget. Vi måste ju dock komma ihåg, att när byggnadsanslag äskas af Kungl. Maj:t, så har förslaget genomgått en ganska kritisk skärseld bland annat genom öfverintendentsämbetet, hvilket naturligtvis i detta fall icke kunnat äga rum.

Jag tror således, att det är riktigt, att Riksdagen bifaller utskottets förslag, särskildt då utaf utskottets motivering med all önskvärd tydlighet framgår, att utskottet anser skolans verksamhet synnerligen beaktansvärd. Såväl därigenom som genom det stora

Angående
räntefritt lån
till nybyggnad
af folkskolan
för huslig
ekonomi
i Uppsala.
(Forts.)

Angående
räntefritt lån
till nybyggnad
åt fackskolan
för huslig
ekonomi
i Uppsala.
(Forts.)

anslag af 10,500 kronor — af inalles 15,500 — som Riksdagen beviljat till denna läroanstalt framgår, att Riksdagen till fullo uppskattar läroanstaltens verksamhet.

Det är tydligt, att motionen blifvit så välvilligt bemött, som motionärerna gärna kunna önska, och det är också min uppfattning af öfverläggningarna inom afdelningen, att det verkligen är mycket stora sympatier rådande för motionen inom statsutskottet. Jag ber således att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Söderbergh i Karlshamn: Herr vice talman! Den ärade utskottsledamotens välvilliga uttolkning af statsutskottets föreliggande betänkande skall jag med största tacksamhet taga fasta på. Och jag vågar uttala den förhoppning, att, därest denna fråga kommer igen, till äfventyrs i en annan form eller annan ordning, den måtte vinna en gynnsammare behandling, än den nu erhållit, och få en lyckligare utgång, än som denna gång kan vara att förvänta.

Herr Rydén: Herr vice talman! Jag har icke varit i tillfälle att deltaga i den förberedande behandling, som denna fråga fått på afdelningen, och jag skulle därför icke hafva begärt ordet, för så vidt icke herr Starbäcks anförande samt det anförande af herr Söderbergh i Karlshamn, som därefter följde, syntes mig gifva vid handen, att det skulle blifva ett påförhandsuttalande från utskottets sida, att detta anslag skulle beviljas. Men det vill jag säga ifrån, att jag icke är redo att göra. Jag har på sin tid gått med på att yrka bifall till anslaget till kustsanatoriet i Apelviken. Det är ett väl behöfligt och väl motiveradt anslag. Jag ställer mig äfven sympatisk till det stora anslagsbelopp, som herr Karlsson i Göteborg begärt i sin nyss afslagna motion, så att jag verkligen varit betänkt att yrka på ett skrifvelseförslag. Men beträffande denna motion får jag säga, att jag icke alls kan vara med om att tillstyrka densamma, vare sig den kommer i den ena eller andra formen. Slå vi in på den vägen, att vi börja bevilja s. k. räntefria lån, ouppsägbara räntefria lån, eller, såsom det kallas på vanlig svenska, *anslag* till sådana anstalter som denna, komma vi in på ett område, där vi icke kunna se något slut. Och därför vill jag på förhand, äfven om det råkar störa den sköna samklängen, åtminstone för min ringa del uttala den mening, att det icke bör komma i fråga att gifva något på hand i nu ifrågavarande afseende, åtminstone så länge man icke lagt fram en starkare motiverad utredning.

Jag kan icke biträda yrkandet om bifall till motionen.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Efter af herr vice talmannen gifna propositioner å de därunder framställda yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 188:o), angående anslag till ersättning åt lektorn J. Bergman för minskning af tjänsteförmåner under en vetenskaplig forskningsresa.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 161, hade herr *Starbäck* föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1910 bevilja ett belopp af 2,000 kronor, att utbetalas till lektorn vid högre allmänna läroverket å Södermalm i Stockholm, fl. dr J. Bergman, som ersättning för mistade tjänsteförmåner under läsåret 1906—1907, då han åtnjutit af Kungl. Maj:t beviljad tjänstledighet för företagande af en vetenskaplig forskningsresa, i öfrigt bekostad af kejserliga vetenskapsakademien i Wien, samt med rättighet för Kungl. Maj:t att redan innevarande år af tillgängliga medel utbetala detta belopp.

Utskottet hemställde, att herr *Starbäcks* förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation var emellertid afgifven af herrar *Wijkander*, *Starbäck*, *Berg* i Stockholm, *Ekman* i Mo gård, *Nilsson* i Örebro och *Rydén*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen i anledning af herr *Starbäcks* förenämnda motion måtte till ersättning åt lektorn vid högre allmänna läroverket å Södermalm i Stockholm J. Bergman, för mistade löneförmåner under tjänstledighet för en vetenskaplig forskningsresa, på extra stat för år 1910 anvisa ett anslag af 2,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att redan innevarande år af tillgängliga medel utbetala beloppet.

Efter föredragning af punkten lämnades ordet till

Herr *Starbäck*, som yttrade: Herr vice talman, mina herrar! Jag skall be att i största korthet till att börja med få något redogöra för min motions innebörd.

Förhållandet är det, att en utländsk vetenskapsman måste på grund af försvagad hälsa upphöra med utarbetandet utaf ett stort vetenskapligt arbete. Den kungl. kejserliga vetenskapsakademien i Wien såg sig då omkring för att finna en lämplig ersättare för denne vetenskapsman. Och det befanns då, att en svensk, nämligen lektor Johan Bergman, utaf alla ansågs vara den mest kompetenta att vidtaga med detta arbete. Akademien i Wien vände sig då genom den österrikisk-ungerske ministern i Stockholm till vår regering med anhållan om att herr Bergman skulle få tjänstledighet för att fullgöra detta hedrande vetenskapliga uppdrag. Denna tjänstledighet beviljades, sedan myndigheterna uti ämnet blifvit hörda, hvarvid alla ansågo sig böra tillstyrka den ansökning, som sålunda från ett utländskt håll hade framställts till regeringen. Då blef det emellertid, såsom naturligt var, af kungl. öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk tillstyrkt, att herr Bergman skulle få behålla sin lön, men, såsom i sådana här fall är brukligt, hemställde öfverstyrelsen, att han skulle afstå tjänstgöringspenningarna. Emellertid ingick herr lektor Johan Bergman till regeringen med anhållan att få dessa tjänstgörings-

Angående
anslag åt
lektorn

J. Bergman
till ersättning
för mistning
af tjänste-
förmåner
under en
vetenskaplig
forsknings-
resa.

Angående
anslag åt
lektorn
J. Bergman
till ersättning
för mistning
af tjänste-
förmåner
under en
vetenskaplig
forsknings-
resa.
(Forts.)

penningar ersatta, hvilket dock 2 år å rad utaf Kungl. Maj:t förvägrades honom.

Det gäller nu frågan, huruvida Riksdagen, dit ärendet genom min motion kommit, kan anse det vara lämpligt att i detta fall ersätta de 2,000 kronor, som det gäller.

Utskottet har, såsom herrarne finna, en annan uppfattning af frågan. Det står för det första, »att Kungl. Maj:t, enligt hvad utskottet har sig bekant, vid åtskilliga tillfällen afslagit framställningar om ersättning för mistade löneförmåner under tjänstledighet för utförande utan sådant — d. v. s. officiellt — uppdrag af vetenskapliga forskningar i en eller annan riktning». Jag vet verkligen icke, huru utskottet har fått sig detta bekant; jag tror åtminstone icke, att det har skett genom att skriva till statsrådet Hederstierna. Hvad man således kan hafva för rättighet att fästa sig vid denna utskottets kännedom, det får ju kammaren här själf afgöra liksom också hvad man kan hafva för skyldighet att fästa sig vid hvad utskottet säger längre ned: enligt hvad utskottet inhemtat. Detta är ju blott en liten parentes. Jag vill emellertid hafva framhållit detta, ty man kommer i detta sammanhang till den frågan: när regeringen bestämdt framhåller, att, då man på utskotts vägnar vill hafva en upplysning, man skall gå den stora vägen igenom § 46 riksdagsordningen, och ett utskott icke följer det, kan naturligtvis kammaren hafva rättighet att ställa sig tveksam, huruvida en uppgift skall tagas för god eller icke. Emellertid, vi antaga, att utskottet verkligen »inhämtat» och att utskottet »har sig bekant», då är frågan — och den skulle jag gärna vilja hafva svar på från vederbörligt håll — när har det inträffat, att Kungl. Maj:t afslagit en anhållan om ersättning för mistade tjänstgöringspengar, då det gällt att fullgöra ett uppdrag, som efter framställning genom ett utländskt sändebud blifvit af regeringen medgifvet, att en person skulle få fullgöra på grund af beviljad tjänstledighet? Jag känner icke något sådant fall. Och jag tror knappast, att det finnes något sådant heller att här framdraga.

Vidare säger utskottet, att det af mig åberopade precedensfallet endast till en del är likartadt med det nu föreliggande. Det af mig åberopade precedensfallet gäller professor Danielsson i Uppsala, som en gång enligt kungl. bref af den 23 januari 1903 erhöll ersättning för förlorade tjänstgöringspengar, visserligen med en mindre summa, 750 kronor, men dock erhöll ersättning för förlorade tjänstgöringspengar, sedan han på egen begäran erhållit tjänstledighet för att fullgöra ett vetenskapligt uppdrag i utlandet. Således kan det vara sant, att dessa fall endast i en viss mån äro likartade. I fallet Danielsson, om jag så får uttrycka mig, beviljades tjänstledighet på hans egen begäran; i nu förevarande fall beviljades tjänstledighet på grund af anhållan ifrån en utländsk makt genom dess i Stockholm varande minister. Detta är i korthet hela sakens innebörd.

Nu är det tydligt, att då en person i vårt land erhåller ett dylikt anbud ifrån en utländsk makt, vore det märkvärdigt, ifall han icke skulle reflektera öfver detta anbud och söka få tjänst-

ledighet för att fullgöra uppdraget. Men om det då är alldeles klart, att detta skulle blifva till ekonomisk förlust för vederbörande, är det tydligt, att han antingen måste säga nej eller också hos den utländska vetenskapliga akademi, hvarom fråga är, anhålla: »Jag skall åtaga mig uppdraget, men ni få vara snälla ikläda eder alla omkostnader!» — något som väl lär fullständigt strida mot internationell kutym.

Det synes mig verkligen, som om Riksdagen borde behjerta den anhållan, som jag här tillåtit mig att hos Riksdagen framtälla. Det händer säkerligen icke många gånger på seklet, att på detta sätt en svensk vetenskapsman blir hedrad med ett sådant anbud som det, hvilket i detta fall kommit lektor Bergman till del. Och om det är riktigt, att en professor vid ett universitet, hvilken ägnar sitt lif åt vetenskapen och icke så mycket distraheras i denna sin uppgift, får sina mistade tjänstgöringspenningar ersatta, synes det mig vara bra hårdt, om en elementarlärare, hvilken under sin dagliga gärning hållit sin håg och sin kärlek till vetenskapen varm, förmenas ett sådant bidrag.

Jag tror således, herr talman, att det är principiellt riktigt att bifalla den föreliggande motionen. Jag tror också, att Riksdagens Andra Kammare i det fallet verkligen skulle visa sig trogen sina gamla traditioner; denna kammare har ju ofta under föregående riksdagar visat sig vilja stöda vetenskapen. Det är dock hedrande för vårt land, och det har sin betydelse för ett litet aflägsset kulturland, om dess vetenskapsidkare blifva bekanta i utlandet och få tillfälle att där verkställa en stor vetenskaplig gärning och på det sättet icke blott själfva framstå, utan äfven låta sitt fosterland blifva omtaladt.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den i denna punkt fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Wallis, Wavrinsky, Berg* i Stockholm, *Branting, Tengdahl, Kobb, Hasselquist, Kjellberg, Ekman* i Mo gård, *Johansson* i Jönköping, *Petrén, Broomé* i Bärslöf, *Thylander, Waldén, Neiglick, Ahlftengren, Berg* i Göteborg, *Berg* i Munkfors, *Kvarnzelius, Lindgren* i Skog och *Mogren*.

Herr Andersson i Skifarp: Oaktadt de många instämmanden, som nu gjordes till förmån för reservationen, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag kan icke förstå, att det föreligger så stor anledning för Riksdagen att nu bevilja lektor Bergman denna ersättning för hans mistade tjänstgöringspenningar. Det är ju icke på något sätt visadt, att lektor Bergman lidit någon ekonomisk förlust på denna sin resa till Wien. Han är enligt min mening fullkomligt ersatt med hvad han fått uppbära från Österrike för sitt nu ifrågavarande arbete. En annan sak hade varit, om lektor Bergman själf hade bekostat sin vistelse i Wien, men då det är fullständigt konstateradt, att han fått ersättning för sin resa och sitt arbete där ute, kan jag icke förstå, att det kan vara rimligt att lämna honom ersättning för de tjänst-

*Angående
anslag åt
lektorn
J. Bergman
till ersättning
för mistning
af tjänste-
förmåner
under en
vetenskaplig
forsknings-
resa.
(Forts.)*

Angående
anslag åt
lektorn

J. Bergman
till ersättning
för mistning
af tjänste-
förmåner
under en
vetenskaplig
forsknings-
resa.

(Forts.)

göringspengar, som han fått betala till den person, som skötte hans tjänst här hemma, medan han var ute på sin resa.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Byström: Herr talman! Jag tror icke att herr Andersson i Skifarp är fullt så sträng i denna sak, som det lät, när han här nyss höll sitt anförande. Han anser nog äfven han, att ett godt arbete är värdt sin goda lön.

De skäl, som framställts af motionären i ämnet, anser jag vara så klara, att de väl motivera hans förslag.

Lektor J. Bergman har på flere sätt varit mycket verksam i fråga om vetenskapliga studier. Och såsom vi alla veta, kan man icke ha någon egentlig nytta af forskningsarbeten, om man behåller dem för sig själf. Man måste äfven meddela åt andra. Understöd åt sådant forskningsarbete blir därför till nytta för det allmänna. Utom det arbete, hvarom här blifvit nämnt, har lektor Bergman gjort flera forskningsresor i utlandet. Resultat af dem hafva blifvit synliga på flere sätt. Det är visserligen icke fråga om dessa senare nu, men jag har dock ansett mig böra betona det för att antyda hvad herr Bergman gjort. Vikten af detta hans uppdrag från Österrike bör ej underskattas. Det är ju ock en heder för vårt land.

Det lär ock finnas precedensfall i denna sak, och kan ju det i sin mån försvara den åtgärd som nu vidtages, därest man beviljar detta anslag. Jag ber därför att få instämma med den förste talaren; och yrka bifall till reservationen, hvilken ju innehåller samma framställning, som göres i motionen.

Herr Starbäck: Herr talman! Jag ber endast att få lämna ett par upplysningar. Jag kan å min sida icke annat än tro, att äfven herr Andersson i Skifarp anser det vara riktigt, att då man ger sig ut på en sådan vetenskaplig resa som den, hvarom det i detta fall är fråga, man också får ersättning därför. Den lön, man har såsom elementarlärare, är väl afsedd för de vanliga ordinarie utgifterna, och den kan ju icke räcka till för ett helt års vistande i utlandet. utan man måste då ha ersättniag från den institution, som anhållit om resan, det är ju alldeles klart. Att således en nödtorftig ersättning lämnas för själfva resan, är således i sin ordning. Den omständigheten vidare, att lektor Bergman sedermera, när det arbete, hvartill han sålunda samlat material, en gång blifvit färdigt, får en viss ersättning af österrikiska staten, det trodde jag icke heller var något annat, än hvad man bör tillerkänna en hvar människa, som utför ett arbete. Icke kan det väl vara herr Anderssons i Skifarp mening, att en elementarlärare, som företager en resa för ett dylikt uppdrag och, märk väl, utan att den ringaste anmärkning framställes i fråga om hans lektorstjänstgöring, icke skall ha rättighet att på detta sättet arbete för att få en extra inkomst? Det kan jag icke föreställa mig.

Jag tror således, att den invändning, som den ärade statsutskottskamraten här gjorde, icke är fullt hållbar.

Herr Ström i Transtrand: Herr talman, mina herrar! Jag har i denna fråga hyst en viss tvekan, huruvida jag skulle ställa mig på utskottets eller på reservanternas sida. Jag har dock icke kunnat undgå att finna, att utskottet verkligen förebragt sådana skäl, att det skulle kunna medföra farliga konsekvenser, att gå med på reservanternas förslag och bevilja det här begärda anslaget.

Herr Starbäck frågade: När har det inträffat, att Kungl. Maj:t *afslagit* en begäran om ersättning för mistade tjänstgöringspenningar, i ett sådant fall, där en vetenskapsman fått ett uppdrag af ett utländskt samfund? — så ungefär var ju frågan. Ja, såvidt jag kan förstå, är detta fall det första i sitt slag. Något med detta fullt jämförligt ha vi nämligen icke haft förut. Man skulle därför med samma skäl kunna fråga: När har det inträffat, att Kungl. Maj:t *bifallit* en dylik framställning? Det har ju icke heller kunnat inträffa, då, som sagdt, något sådant fall förut icke förekommit. Man må här säga hvad man vill, säkert är, att ett bifall till den här gjorda framställningen skulle medföra sådana konsekvenser, att betydligt ökade kostnader kunde komma att uppstå för statsverket. Med känsyn därtill och på grund af de skäl, som utskottet här framställt, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Hammarskjöld: Med anledning af hvad motionären yttrade i sitt första anförande ber jag att få lämna ett par upplysningar. Det är sant, att professor Danielsson år 1903 fick ersättning för mistade tjänstgöringspenningar för den tid, under hvilken han hade tjänstledighet för verkställande af ett vetenskapligt arbete. Men något sådant har icke sedermera förekommit. Under den tid, jag varit chef för ecklesiastikdepartementet, har, förutom det nu förevarande fallet angående lektor Bergman, förekommit två särskilda fall, då dylika ansökningar blifvit afslagna. I det ena af dessa fall gällde det just för andra gången professor Danielsson, som för att ytterligare fortsätta ett vetenskapligt arbete begärt tjänstledighet och sedan gjort framställning om att få sina under tjänstledigheten mistade tjänstgöringspenningar ersatta. Denna hans framställning blef emellertid, som sagdt, afslagen. Det andra fallet gällde likaledes en professor i Uppsala.

Anledningen till, att jag icke kunnat tillstyrka Kungl. Maj:t att bifalla dessa framställningar, har varit den, att jag ansett detta vara stridande emot gällande författningar. Är det så, att Riksdagen nu vill gifva lektor Bergman särskild ersättning, är det ju något, som icke kommer mig vid, utan det är Riksdagens ensak, men jag har icke ansett mig äga rättighet att tillstyrka bifall till en dylik framställning.

Angående
anslag af
lektor

J. Bergman
till ersättning
för mistning
af tjänste-
förmåner
under en
vetenskaplig
forsknings
resa.

(Forts.)

Angående
anslag åt
lektorn
J. Bergman
till ersättning
för mistning
af tjänste-
förmåner
under en
vetenskaplig
forsknings-
resa.
(Forts.)

Herr Starbäck: Herr talman! Jag kan icke förklara mig fullt belåten med de upplysningar, som lämnats af herr ecklesiastikministern. Min fråga gällde i själfva verket det: Har det händt, att en utländsk makt genom sitt i Stockholm varande sändebud framställt anhållan om tjänstledighet för en person att i det främmande land, hvarom fråga varit, utföra ett vetenskapligt arbete? Det är i själfva verket den saken, som vi här skola komma ihåg. Här har begärts 5,000 kronor, tror jag det var, för anordnande af föreläsningar utomlands, och detta anslag kommer förmodligen att gå igenom i gemensam votering, men tro icke herrarna, att det här gäller ett lika stort kulturändamål och att vi för den skull, då det nu verkligen en gång inträffat, att en svensk vetenskapsman på detta sätt blifvit hedrad, böra bevilja dessa penningar.

För öfrigt är det kanske icke ur vägen att framhålla, att de olika innehåfvorna af kulturtaburettens här i vårt land på olika sätt tolkat hithörande författningar. Statsrådet Carl von Friesen ansåg det vara möjligt att på sätt, här föreslagits, ersätta en erkänt dugande vetenskapsman — herr statsrådet Hammarskjöld anser, att det icke är möjligt. Det är väl i alla fall troligt, att såväl den ena som den andra haft skäl för sin tolkning af författningarna.

De stora farhågor, som herr Ström i Transtrand hyste angående konsekvenserna af ett bifall till sin motion, kan jag omöjligen dela. För öfrigt, då dylika frågor komma in på Riksdagens bord, blir det väl Riksdagen, som för hvarje gång får pröfva, huruvida det är lämpligt att bevilja sådana anslag eller ej som det nu ifrågavarande.

Herr Andersson i Skifarp: Jag kan icke annat än att finna det vara mycket besynnerligt, att herr Starbäck gör en sådan skillnad på, om en utländsk makt genom sin minister begär tjänstledighet för lektor Bergman för att utföra ett visst arbete och om lektor Bergman på eget initiativ begärt dylik tjänstledighet. Jag tycker icke att det är någon skillnad emellan dessa två fall. Faktum är, att lektor Bergman fått full ersättning för det arbete, som han gjort för Österrikes räkning — motionären har ju icke kunnat påvisa motsatsen. Hade han det gjort, hade förhållandet varit ett annat, men något sådant har icke och lär ej heller kunna visas. När nu den förklaringen här afgifvits, att Kungl. Maj:t icke kunnat bifalla andra liknande ansökningar, anser jag det vara besynnerligt om Riksdagen nu skulle säga, att Kungl. Maj:t skall öfverträda gällande förordning. Det är dock icke riktigt, såsom herr Starbäck säger, att detta fall är likartadt med det, som förekom under Carl von Friesens statsrådstid då ersättning beviljades. Det är verkligen en viss skillnad emellan dessa båda fall, det har ju herr Starbäck själf framhållit.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar. Det är en erinran, som jag tänkte göra, hvilken jag förmodar kan vara ägnad att i någon mån förklara, hvarför praxis uti nu ifrågavarande hänseende blifvit ändrad och bort blifva det. Såvidt jag hörde, var det första här åberopade fallet från år 1903. Det förekom sålunda, innan de nya lönestaterna för lärarkåren fastställdes; detta skedde nämligen år 1904. Jag var då ledamot af det utskott, som hade att behandla den frågan, och jag vill minnas, att det där var rätt stor strid om, huruvida lärarna skulle blifva underkastade de villkor i detta afseende, som gällde för andra tjänstemän och från hvilka de förut varit fria. Resultatet blef, att de skulle vara underkastade samma villkor och dessa hafva äfven alltsedan fastställdes att gälla i fråga om statens tjänstemän, såväl lärare som andra. Detta skulle ju möjligtvis kunna vara anledningen till att ecklesiastikministern, som före år 1904 ansåg sig kunna vara mera tillmötesgående i sådana här fall sedermera därmed upphört.

Angående
anslag åt
lektorn
J. Bergman
till ersättning
för mistning
af tjänste-
förmåner
under en
vetenskaplig
forsknings-
resa.
(Forts.)

De nämnda villkoren innehålla bland annat det, att den, »som af sjukdom hindras att förrätta sin befattning, äger uppbära hela lönen, men att den, som undgår ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter eller enskilda uppdrag» etc. »kan förpliktas att under ledigheten utöfver sina tjänstgöringspenningar afstå så mycket af lönen, som för befattningens uppehållande erfordras eller eljest pröfvas skäligt». Här af följer, att såvida ledighet icke beviljas för sjukdom, är vederbörande icke allenast skyldig att afstå tjänstgöringspenningar, hvilket anses ligga i sakens natur, utan han kan dessutom förpliktas att afstå åtskilligt af lönen. Men däraf synes mig också framgå, att det är fullkomligt riktigt, att Kungl. Maj:t icke medgifver ersättning för mistade tjänstgöringspenningar i ett sådant fall, där vederbörande erhållit ledighet för ett särskildt uppdrags utförande, ty det hade ju, såvidt jag förstår, varit att gifva efter på de af Riksdagen fastställda villkoren för löneförmänernas åtnjutande.

Vid sådant förhållande synes det mig också vara rättast, att Riksdagen håller på de villkor, som en gång blifvit af Riksdagen fastställda, och jag skall därför ansluta mig till dem, som här yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Starbäck: Jag skall endast be att få lämna en liten upplysning om den sak, hvarom nu är fråga. Jag förstod icke riktigt den siste ärade talaren, ty det fall, som ägde rum år 1903, gällde icke alls någon elementarlärare, utan en professor vid Uppsala universitet, och det fallet har alltså, efter hvad jag kan fatta, icke det allra minsta att göra med läroverksreformen 1904 och de då fastställda villkoren. Dessutom ber jag att få meddela, att den ifrågavarande professorn redan år 1902 af dåvarande ecklesiastikministern beviljades ett anslag på 3,000 kronor just för detta ändamål, men att statsrådet förklarade, att det icke skulle få anses som ersättning, som tjänstgöringspenningar — det sade han uttryckligen ifrån. Jag har själf haft bref från professor Danielsson, däri denne omtalar detta och säger: Naturligtvis ansåg jag

Angående
anslag åt
lektorn
J. Bergman
till ersättning
för mistning
af tjänste-
örmåner
under en
vetenskaplig
forsknings-
resa.

(Forts.)

detta som ersättning för tjänstgöringspenningar, fastän det kom under en annan rubrik. Att omständigheterna i förevarande fall, då en person för ett alldeles speciellt ändamål fullgör ett vetenskapligt uppdrag, skall jämföras med villkoren för sjukdom, kan jag icke förstå. Det ligger väl dock i Riksdagens eget skön att här afgöra, huru Riksdagen vill handla, äfven om Kungl. Maj:t kan ha skäl för sin tolkning af författningarna.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Branting: Jag skall icke gifva mig in på den meningskiljaktighet, som råder mellan herr Starbäck och herr Widén angående den riktiga tolkningen af hithörande bestämmelser — sannolikt kan det anföras skäl för både den ena och den andra ståndpunkten — utan hvad jag vill framhålla är den rent praktiska synpunkten. Här är frågan genom herr Starbäcks motion bragt inför Riksdagens forum på sådant sätt, att vi ha att afgöra detta speciella fall, sådant det nu föreligger. Det synes mig, att det mycket väl kan vara så, att Riksdagen önskar, att Kungl. Maj:t i allmänhet icke måtte alltför vidsträckt tillämpa den grundsats, som visats före år 1904 vara gällande i dylika frågor, men att likväl i just detta fall sådana omständigheter föreligga, att detta anslag bör beviljas.

Det har här af herr Ström talats om faran utaf de »vidtgående konsekvenserna» af ett bifall till motionen, och detta har äfven understrukits i utskottets utlåtande. Men detta fall är dock, såsom herr Starbäck här upprepade gånger påpekat, hittills alldeles enastående: här har en utländsk vetenskaplig institution vid sitt letande bland vetenskapsmännen rundt om i världen funnit en lärare i Sverige vara den lämplige mannen och för den skull begärt hans biträde för fullföljande af det vetenskapliga arbete, som denna institution hade om händer. Det synes mig då vara ett verkligt intresse, att icke några ekonomiska hinder läggas i vägen för mottagandet af ett dylikt för hela vårt land hedrande uppdrag. Fall liknande detta komma helt visst att blifva mycket sällsynta uti framtiden, hvadan någon fruktan för de farliga konsekvenserna alls icke behöfver förefinnas. Men nog bör man ställa så till, att därest någon annan gång ett dylikt hedrande uppdrag erbjödes från utlandet, vederbörande icke blir betänksam på den grund, att han måste afstå en rätt väsentlig del af sina ordinarie inkomster, nämligen hvad som utgår i form af tjänstgöringspenningar, och genom författningarna hindras från att kunna återfå desamma.

Jag hemställer således om bifall till herr Starbäcks motion.

Herr Widén: Herr talman; Jag ber att få säga några ord med anledning af hvad som här yttrades af talaren på gäflebänken. Det är verkligen icke af betydelse här, huruvida den vetenskapsman, som det var fråga om år 1903, var professor eller elementarlärare. Jag känner verkligen icke till de villkor, som den tiden voro gällande med afseende å professorernas löneförmåner, och

kan således icke säga om något sådant villkor, som det af mig här upplästa, då fanns eller ej för dem, men säkert är, att det icke gällde för *elementarlärarne*, utan att *först år 1904 en förändring i den delen ägt rum*. Såvidt jag kan förstå, är det alldeles omöjligt för Kungl. Maj:t *efter år 1904* att, såvidt Kungl. Maj:t icke skall frångå Riksdagens beslut, medgifva en sådan ersättning som den i detta fall påyrkade. nämligen ersättning för mistade *tjänstgöringspengar*. Om någon ersättning i annan form, *under annan titel eller rubrik*, kan medgivas, det må så vara, ehuru jag anser, att äfven det vore åtskilligt vågadt, ty det kunde möjligtvis betraktas såsom en ersättning i alla fall för mistade löneförmåner, och någon sådan ersättning har enligt mitt förmenande Kungl. Maj:t *efter år 1904* icke rätt att bevilja en person i sådan befattning, som nu är i fråga. Det är här icke skäl att, som den nämnda talaren gjorde, inblanda frågan om tjänstledighet »på grund af sjukdom»; här gäller det en tjänstledighet på grund af särskildt uppdrag, och såvidt jag kan förstå, lär väl förhållandet icke kunna vara annat än det, att vederbörande då är skyldig att afstå tjänstgöringspenningarna och dessutom, om så pröfvas skäligt, äfven af lönen. Det synes mig sålunda, som om här verkligen förefinnes skäl för Riksdagen — helst som det dessutom icke visats, att något extraordinärt behof föreligger till att staten bör träda soulagrande emellan — att hålla på, hvad Riksdagen en gång beslutat.

Angående
anslag åt
lektorn
J. Bergman
till ersättning
för mistning
af tjänste-
förmåner
under en
vetenskaplig
forsknings-
resa.
(Forts)

Herr Starbäck: Jag ber endast att få läsa upp ett utlåtande från statskontoret angående denna fråga. Jag tror, att litet hvar, som varit med om att afgöra sådana här kinkiga kasus, vet, att statskontoret ganska ingående pröfvar hvarje föreliggande fall. Det nämnda utlåtandet lyder, som följer:

»*Underdånigt utlåtande.*»

Enligt nådigt bref den 6 oktober 1905 erhöll sökanden för ifrågavarande ändamål tjänstledighet under läsåret 1906—1907 med skyldighet att därunder, utöfver tjänstgöringspenningarne, afstå så mycket af lönen, som erfordrades för tjänstens uppehållande; och har han, enligt hvad statskontoret inhämtat, under sagda tid till sin vikarie afstått tjänstgöringspenningar med 1,784 kronor 62 öre och af lönen 215 kronor 37 öre, således tillhoppa 1,999 kronor 99 öre.

Därest Eders Kungl. Maj:t med afseende å hvad sökanden anført anser ersättningen för hvad sökanden sålunda afstått, i rundt tal 2,000 kronor, böra af svenska statsverket bestridas, synes denna utgift närmast vara af beskaffenhet att böra, på sätt ägde rum med det jämlikt nådiga brevet den 23 januari 1903 för liknande ändamål professorn vid universitetet i Uppsala O. A. Danielsen tillerkända belopp af 750 kronor, påföras åttonde hufvudtitelns anslag till extra utgifter. Men om Eders Kungl. Maj:t icke skulle finna lämpligt att belasta detta anslag med en så afse-

Angående
anslag åt
lektorn
J. Bergman
till ersättning
för mistning
af tjänste-
förmåner
under en
vetenskaplig
forsknings-
resa.
(Forts.)

värd utgift som den nu ifrågavarande, lärar hinder icke möta att för ändamålet anlita åttonde hufvudtitelns allmänna besparingar.
Stockholm den 31 december 1907.

Underdånigst

Hans Wachtmeister.

Per Södermark.

G. Thorstensson.»

Herr Andersson i Skifarp: Vi ha ju gjort upp lönestater både i går och i dag, och i alla dessa har intagits en sådan bestämmelse som den, herr Widén nyss uppläst. Jag kan icke tänka mig, att Andra Kammaren skulle vilja vara med om, att de uppgjorda lönestaterna icke skola betyda något, utan att man skall riva upp principerna för dem genast. Precis samma bestämmelser gälla i dag som den dag, lektor Bergman fick detta uppdrag från Wien. Det vore märkvärdigt, om Andra Kammaren skulle fatta ett beslut, som innebure, att de uppgjorda lönestaterna icke hade någon betydelse.

Herr Johansson i Jönköping: Herr talman! Jag begärde ordet därför att, såvidt jag förstår, denna fråga blifvit en smula snedvriden under diskussionen. Det torde få anses som ett faktum att, i trots af hvad gällande bestämmelser innehålla därom, att tjänstemän, som erhålla ledighet för särskilda uppdrag, skola afstå tjänstgöringspenningarne och i vissa fall ännu mer, så inträffar det ofta och har inträffat äfven efter 1904, att Kungl. Maj:t beviljar ersättning för mistade tjänstgöringspenningar, då ledighet åtnjutits på grund af uppdrag, som Kungl. Maj:t gifvit, eller annat offentligt uppdrag, som tjänsteman fått inom landet. Tjänstemannen har alltså i hvarje dylikt fall fått först och främst dagtraktamente och reseersättning för själfva uppdragets utförande samt därutöfver jämväl sina tjänstgöringspengar. Frågan blir då endast, synes mig, huruvida det uppdrag, som lektor Bergman fått af en vetenskaplig institution i utlandet, skall få räknas lika med ett offentligt uppdrag, som han kunnat få af Kungl. Maj:t här i landet. Detta synes mig vara frågans verkliga innebörd. Jag instämmer för min del med herr Starbäck däri, att ett dylikt, af offentlig institution i utlandet gifvet och genom vårt utrikesdepartement förmedladt uppdrag borde kunna likställas med uppdrag, som af Kungl. Maj:t gifvits inom landet. Men om så är, då bör naturligtvis äfven lektor Bergman få först och främst dagtraktamente och resekostnad af den institution, som hedrat honom med uppdraget, och hvilken — efter hvad vi hört — också fullgjort sina skyldigheter i detta afseende, men därjämte ock ersättning af staten för sina mistade tjänstgöringspengar. Detta synes mig vara det riktiga sättet att betrakta föreliggande fråga, och då jag har denna uppfattning, yrkar jag bifall till reservationen.

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman! Jag tycker icke, att den föregående talaren behöft påpeka, att då fråga är om

offentligt uppdrag inom landet, regeln är, att Kungl. Maj:t beviljar ersättning för mistade tjänstgöringspenningar. Men den fråga, som här föreligger, är en helt annan. Lektor Bergman har erhållit ett uppdrag i utlandet och får särskild ersättning därför. Det är sålunda en annan sak. Här i landet är det föreskrifvet, att om en person af Kungl. Maj:t erhåller ett offentligt uppdrag han skall afstå tjänstgöringspenningarne till den, som tjänstgör, hvarefter han får ersättning för dessa mistade tjänstgöringspenningar. Men här är icke fråga om något af Kungl. Maj:t gifvet offentligt uppdrag, och då anser jag icke, att lektor Bergman bör erhålla ersättning för mistade tjänstgöringspenningar under den tid, han icke tjänstgjort.

Angående anslag åt lektorn J. Bergman till ersättning för mistning af tjänstförmåner under en vetenskaplig forskningsresa.
(Forts.)

Öfverläggningen var härmed slutad. Herr vice talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag å berörda hemställan och bifall till den vid punkten af herr Wijkander m. fl. fogade reservationen; och fann herr vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Emellertid begärdes votering, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs denna vote-ringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 188:o) af utskottets förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid punkten af herrar Wijkander m. fl. afgifna reservationen.

Omröstningen utvisade 115 ja mot 62 nej, och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 189:o) angående anslag till en sarkofag till Emanuel Swedenborgs graf i Uppsala domkyrka.

I en inom Första Kammaren väckt motion, n:o 2, hade herr Nyström föreslagit Riksdagen att anvisa ett förslagsanslag af högst 10,000 kronor för anskaffande af en sarkofag till Emanuel Swedenborgs graf i Uppsala domkyrka.

Utskottet hemställde, att herr Nyströms förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Angående anslag till en sarkofag till Emanuel Swedenborgs graf i Uppsala domkyrka.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar greve F. C:son Wachtmeister, I. Wijk, greve Taube och Wrangel, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa,

*Angående
anslag till
en sarkofag
till Emanuel
Swedenborgs
graf i Upp-
sala dom-
kyrka.*

(Forts.)

att Riksdagen, med bifall till ifrågavarande motion, måtte för anskaffande af en sarkofag till Emanuel Swedenborgs graf i Uppsala domkyrka å extra stat för år 1910 anvisa ett anslag af 10,000 kronor.

Sedan utskottets hemställan upplästs, yttrade

Herr Byström: Herr talman, mina herrar! I denna fråga gör utskottet tre framställningar. Den första är den, att utskottet ej anser sig kunna bestrida, att Emanuel Swedenborg hade stora förtjänster som naturvetenskapsman. Jag tycker det är riktigt, att utskottet ej vill bestrida den saken. Ty det vore ledssamt, om det hade gjort så. För det andra framhåller utskottet, att det icke anser sig riktigt kompetent att bedöma, huruvida Swedenborgs vetenskapliga betydelse kan vara af något större värde, åtminstone om det kan vara af så pass stort värde, att den kunde erkännas som något för mer än hvad som helst annat, som anses vara af vetenskapligt värde, eller så att det skulle förtjäna en särskild uppmärksamhet från det allmännas sida. För det tredje säger utskottet, att det ej anser, att man i detta fall bör på statens bekostnad söka hedra denne enskilde medborgares minne. Men staten har redan bestridt kostnader för denne medborgares minne, åtminstone så till vida, att ett af statens krigsskepp beordrats för att föra Emanuel Swedenborgs stoft från utlandet, där han fick sin graf och där han legat i mer än 100 år, tillbaka till Sverige, där det nu fått sin plats i Uppsala domkyrka.

Emellertid kommer utskottet till det resultatet, att det afstyrker lektor Nyströms motion. Vi må emellertid komma ihåg, äfven om utskottet skulle känna sig tveksamt, att Swedenborg var en stor vetenskapsman. Detta framhålles på många ställen; vi behöfva blott gå till våra allmännaste uppslagsböcker och viskola finna, huru han där framställes som en verkligen stor man. Skulle icke utskottet hafva kunnat rådfråga något uppslagsverk i denna sak? Dess tveksamhet hade då kanske häfts.

Men han har också visat, att en stor vetenskaplig förmåga kan förenas med ett religiöst sinne. Han är ju också ansedd som en stor teolog eller betydande religionsfilosof. Äfven denna hans egenskap, ehuru jag visst icke instämmer i allt hvad han sagt, har tilldragit honom stor uppmärksamhet ej minst i utlandet, isynnerhet i England och Amerika.

Men Swedenborg var äfven en betydande riksdagsman. Om vi därför i många stycken icke kunna följa honom på de förra områdena, ha vi här en riksdagskamrat, hvars minne vi kunde hedra, och det säges af en af hans minnestecknare, att han var en mycket framstående riksdagsman. Han berömmes särskildt för sina gedigna utlåtanden i finansfrågor. Jag nämner detta som ett exempel på hans mångsidiga stora förmåga. Han var ett stort snille, som säkerligen ej ofta framträder. Man kan därför gifva motionären rätt, då han säger: »Något farligt prejudikat kan häraf

icke uppkomma, då vetenskapsmän af Swedenborgs rang icke ofta uppstå.»

Jag vill vidare nämna, kanske särskildt för kammarens nykterhetsvänner, men äfven för de öfriga ledamöterna, att Emanuel Swedenborg var nykterhetsvän och att han på lagstiftningsvägen och arbetade för inskränkning i försäljningen af rusdrycker.

Han säges hafva varit en exemplarisk man i sitt lefverne. Ungdomen i synnerhet skulle hafva godt af att lefva lika exemplariskt som samtida författare säga att han lefde.

Emanuel Swedenborgs namn är, som vi veta alla, mycket känt i utlandet. De af oss, som haft tillfälle att göra resor i utlandet, ha också mötts af utlänningarnas kännedom om en del af våra större personer; bland dem uppräknade Emanuel Swedenborg. De ställa honom jämsides med sådana som en Carl von Linné och en John Ericsson, och jag är öfvertygad om, att sedan hans kvarlevor förts till Sverige och fått sin plats i Uppsala domkyrka skola många utlänningar komma att vallfärda dit för att se, hvar Swedenborg hvilar. När detta kan sägas blifva fallet, synes det mig, att vi skulle hedra vårt eget land, om vi vårdade oss om den store mannens minne genom att gifva honom en värdig sarkofag.

Jag vill med dessa ord yrka bifall till den reservation, som är afgifven af några af statsutskottets medlemmar och hvari de hemställa, att Riksdagen, med bifall till ifrågavarande motion, må för anskaffande af en sarkofag till Emanuel Swedenborgs graf i Uppsala domkyrka å extra stat för år 1910 anvisa ett anslag af 10,000 kronor.

Herr Palme: Herr vice talman, mina herrar! Jag skall be att få tillägga några få ord till hvad den siste ärade talaren i detta ämne yttrat. Om man frågar omdömesgilla utlänningar, hvilka under gångna tider på det vetenskapliga området mest bidragit till att sprida det svenska namnets ära ut öfver hela världen, nämna de bland de främsta Emanuel Swedenborg. Han var matematiker, astronom och ingenjör, men störst var han på det vetenskapliga området som naturforskare, där hans epokgörande undersökningar ännu studeras. Hans undersökningar om hjärnan t. ex. äro något af fullständigt grundläggande natur, och hans astronomiska undersökningar ha sedermera tagits upp af dem, som uttalat de afgörande orden på detta område. Mest känd är han nog emellertid som filosof och religionsstiftare. Men det är ej ur den synpunkten jag här i afton vill framhålla honom; det är ej heller ur den synpunkten, som den kungliga svenska vetenskapsakademien beslutit tillsätta en särskild kommitté för att utgifva hans arbeten. Sedan 1902 pågår detta af offentliga medel bekostade utgifvande af Swedenborgs vetenskapliga arbeten, ett talande bevis för det höga värde, som vetenskapens män fästa vid vår store landsmans vetenskapliga lifsgärning.

Den siste ärade talaren framhöll, hurusom vid sidan af detta vetenskapsmännens erkännande åt Emanuel Swedenborg, den

*Angående
anslag till
en sarkofag
till Emanuel
Swedenborgs
graf i Upp-
sala dom-
kyrka.
(Forts.)*

Angående
anslag till
en sarkofag
till Emanuel
Swedenborgs
graf i Upp-
sala dom-
kyrka.
(Forts.)

svenska första statsmakten skickat ett särskildt svenskt krigsskepp för att hemföra stoffet af denne världsbekante son af vårt land. Då det nu i en motion yrkas, att åt honom må beredas en värdigare hviloplats inom det gamla templet i Uppsala, där så många af våra svenska stormän hvila, så är det ej första gången, Riksdagen, om den nu skulle bifalla detta, varit med om att gifva ett sådant erkännande åt en svensk man. Det är nog åtskilliga af herrarna som för ej många år sedan voro med om det beslutet, svenska Riksdagen fattade, då den gaf ej mindre än 20,000 kronor till ett värdigt hvilorum åt John Ericsson. Jag tror, att, om vi fråga öfver hela världen, nog Swedenborgs namn lär vara vida mera känt och har spridit vida mera glans öfver det svenska namnet än till och med John Ericssons. Därför synes det mig äfven ur den synpunkten ingalunda olämpligt, att vi nu bevilja ett sådant anslag.

Utskottet ifrågasätter, huruvida Swedenborgs vetenskapliga förtjänster äro af den art, att de skulle kunna leda till ett beslut om, som orden falla, befästandet af en enskild medborgares minne. Här gäller ingalunda att befästa Swedenborgs minne; hans minne är af ovansklig art och behöfver inga yttre tecken för att hugfästas. Det är oss själfva och vårt land vi hedra genom att åt honom bereda en värdig hviloplats. Jag tillåter mig, herr vice talman, att yrka bifall till reservationen och afslag å utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Branting, Bogren, Karlsson* i Göteborg, *Wijk, Berg* i Göteborg, *Gibson, Jeansson* i Kalmar, *Wavrinsky, Bromée* i Billsta och *Kjellberg*.

Herr Rydén: Herr vice talman! Jag hade nästan tänkt, att någon af statsutskottets ordinarie ledamöter, som suttit och afgjort denna sak på afdelningen och i utskottet, skulle hafva uppträdt och yrkat bifall till utskottets förslag; men då så icke skett, skall jag be att få yttra några ord i frågan.

Jag erkänner naturligtvis synnerligen villigt, att sådana undantagsfall gifvas för hvarje folk, då staten bör på ett eller annat sätt hugfästa minnet af afidne store män. Men det synes mig ändå ej vara den lämpligaste vägen, som man här har valt för att få fram detta anslag. Det är ju ej lätt för oss olärde män, som sitta i statsutskottet, att afgöra, huruvida Emanuel Swedenborg eller någon annan stor död man har haft en sådan såregen undantagsställning i världen, att landet bör visa honom denna heder. Men då Emanuel Swedenborgs kvarlefvor genom regeringens försorg fördes hit till Sverige, så synes det mig egendomligt, att samma regering, som ville göra honom denna hedersbevisning, icke ansett sig, ifall anledning därtill förefanns, böra taga initiativ till att skaffa honom ett passande hvilorum. Jag anser för min ringa del, att, skall ett sådant initiativ tagas, så bör det lämpligen utgå från regeringen, som därvidlag har en gifven föregångsställning, och icke komma från en enskild man, han må nu vara hvem han vara

mände; och tror jag, att kammaren skulle göra klokt uti att hålla på den principen, att initiativet i sådana fall som detta bör i främsta rummet tillkomma första statsmakten, så att icke kammaren blir en skådeplats för en massa uppdykande motioner, i hvilka det måhända vid ett tillfälle föreslås ett och vid ett annat tillfälle ett annat, och rörande hvilka samnerligen icke kammarens ledamöter, lika litet som statsutskottets ledamöter, äro de mest kompetenta domare att i första hand afgöra, huruvida i ena eller andra fallet tillräckligt starka skäl föreligga för Riksdagen att inlåta sig på dylika företag.

Jag tror, att dessa skäl äro tillräckliga för att motivera utskottets ståndpunkt och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet Hammar-skjöld: Herr vice talman, mina herrar! Det kan kanske vara skäl att något erinra om, under hvilka omständigheter Emanuel Swedenborgs stoft fördes tillbaka till Sverige och hvad som därtill gaf anledning.

Det gick så till, att jag en dag i departementet fick besök af två personer, som förklarade sig vara anhängare af Swedenborgs religiösa åskådning och meddelade, att det kommit till deras kunskap, att svenska församlingen i London ämnade skaffa sig en ny kyrka, emedan den gamla kyrkan låg i en stadsdel, som numera vore mycket olämplig, därför att svenskar ej längre bodde där. De fruktade nu, att om den gamla kyrkan skulle säljas Swedenborgs stoft, som var begravet inne i kyrkan, skulle komma att rent af gå förloradt eller åtminstone icke få den omvårdnad, som vederborde. De gjorde därför en hemställan, att regeringen måtte taga om hand frågan rörande stoftets hemförande till Sverige. Sedan regeringen genom utrikesdepartementet satt sig i förbindelse med myndigheterna i England och man förvissat sig om, att det icke skulle möta några svårigheter att få föra hem stoftet, beslöts det, att pansarkryssaren Fylgia — det passade sig så väl, att detta fartyg just var på hemväg från en expedition i främmande farvatten — skulle få anlöpa engelsk hamn och taga stoftet ombord, hvilket också skedde. När fartyget så kom hem till Sverige, fördes stoftet i land i Karlskrona. Då uppstod frågan: hvart skall det nu föras? Det gjordes från flera håll anspråk på att få förvara stoftet: från Uppsala, från Varnhem, och jag tror, att det var ännu flera ställen, där man ville placera detsamma. Då förklarades slutligen från Uppsala, att man där ville sörja för att en lämplig plats för uppställande af kistan skulle anvisas i ett af grafkoren i Uppsala domkyrka. Tillika uttalades, att regeringen icke skulle behöfva hafva någon omsorg om anskaffandet af en sarkofag, ty det skulle man nog sörja för på annat sätt.

Så förhåller det sig med den saken. Regeringen har endast gått till mötes en uttalad önskan att bevara stoftet från en pietetslös behandling, men regeringen har icke förbundit sig att sörja för någon sarkofag och den har till och med erhållit löfte, att

*Angående
anslag till
en sarkofag
till Emanuel
Swedenborgs
graf i Upp-
sala dom-
kyrka.
(Forts.)*

Angående
anslag till
en sarkofag
till Emanuel
Swedenborgs
graf i Upp-
sala dom-
kyrka.
(Forts.)

det icke skulle erfordras några omkostnader i den vägen från statens sida.

Herr Edén: Herr vice talman, mina herrar! Det skulle knappast vara förvånande, om kammaren vid denna sena timme icke finner sig mycket intresserad af att diskutera frågan om en gravvård åt en redan för länge, länge sedan död man, hvars minne numera hos oss kanske snarast lefver uti en rätt egendomlig dager på grund af hans roll som religionsstiftare i mystisk riktning, hvilken vi alla känna.

Här har emellertid redan blifvit erinradt om, att den sidan af Emanuel Swedenborgs lif blott är *en* sida och det är visserligen icke den, som nu närmast är att tänka på, då man har satt i fråga att genom statens försorg skaffa en enkel men värdig vård i det grafkor, där hans stoft nu står i Uppsala domkyrka. Det är ett faktum, som här redan har påpekats, att ibland alla svenska vetenskapliga namn Emanuel Swedenborgs är ett af de allra största. På visst sätt kan han i det afseendet täfla med den store mannen ifrån samma århundrade, Carl von Linné, och han kanske till och med öfverträffar denne i mångsidighet.

Det är en underlig lott, som har vederfarits detta vetenskapliga universalsnille — ty ett sådant var han. Under långa tider har han egentligen varit glömd och det har varit dessa sista årtionden förbehållet att likasom upptäcka honom igen. Men de forskare, som under dessa senaste decennier hafva börjat gräfvat fram hans gamla arbeten ur glömskan, de häpna och falla i beundran öfver den underbara vetenskapliga intuition, som utmärkte denne gamle drömmare, som man förut trodde, att han hufvudsakligen var.

Det är verkligen så, att Swedenborgs namn hör till det fåtal, som vi ha att bjuda på, när det gäller världsrykte inom den vetenskapliga världen. Då kan det väl ej vara alltför farligt och ej heller alltför mycket förvånande, om man sätter ifråga att öfver den mannen resa en vård, som bekostas af svenska staten.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har här erinrat om, att regeringen icke på något sätt utfäst sig att åstadkomma denna vård, och det är naturligtvis fullständigt riktigt. Huruvida från Uppsala, när man där uttalade önskan om, att stoftet skulle föras till stadens gamla domkyrka, också gafs en sådan förbindelse, som här antydts, att anskaffa en sarkofag, känner jag ej. Men så mycket är säkert, att nu, när vi hafva hans stoft där, har det för hvar och en, som haft med saken att skaffa, synts som en alldeles särskild angelägenhet, att denna sarkofag icke skulle åstadkommas genom medel hopsamlade af endast hans anhängare, af den religiösa sekt, han grundat, utan att den skulle komma till på ett sätt, som från Swedenborgs namn, när man läser det i Uppsala domkyrka, stryker bort den uteslutande karaktären af sektbildare och mystiker, samt ställer fram honom som den förunderlige svenske vetenskapsman, som under sitt århundrade knappast hade mer än en like. Det ligger

så mycket närmare till hands, att vi hugfästa detta minne och att vi i dessa dagar ej draga oss för att för det ändamålet utgifva en summa, låt vara att den inte ser så obetydlig ut på papperet, som den mannen representerar själfva uppväxandet af den svenska andliga odlingen och det vetenskapliga arbetet under Sveriges allra mörkaste tid. Han grundlade några år efter slaget vid Poltava Sveriges första vetenskapliga tidskrift, under en tid, då man i hela Sverige led och svalt under krigsbördan och hela svenska landet ansträngde sina krafter till det yttersta. Under Karl XII:s sista år var han jämte ytterligare en eller annan den, som vid konungens underliga förtäglager eller hof i Lund representerade den andliga odling, som sedan under frihetstiden skulle slå ut i full blom.

Det förefaller mig, som om vi i dessa dagar, när vi återbördat honom åt fosterjorden, verkligen skulle kunna för ett ögonblick låta ängslan för konsekvenser fara, därför att konsekvenser i det här fallet icke finnas, och äfven underlåta att taga hänsyn till, att initiativet kommit på enskild väg. Skulle det inte vara tillräckligt att tänka på det faktum, att en sådan man som han få vi, som nu sitta i Sveriges Riksdag, aldrig vidare tillfälle att resa ett mausoleum öfver.

Jag yrkar bifall till motionen.

Herr Karlsson i Göteborg: Herr vice talman! Jag vill endast protestera emot herr Rydén's uttalande, att det endast för första statsmakten vore lämpligt att framkomma med initiativ på ett område som detta. Jag finner det nämligen synnerligen lämpligt, om äfven Riksdagens ledamöter för sin del kunna framkomma med initiativ på liknande områden, och jag tror, att Andra Kam-maren genom att hedra minnet af ett universalsnille af rang, som det här är fråga om, äfven skulle hedra sig själf. Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Friherre Palmstierna: Herr talman! Jag vill endast repli-
kera min aktade vän, den ärade talaren på skånebänken. Han har säkert större erfarenhet än jag om nödvändigheten i somliga tillfällen att i motionsväg till Riksdagen framföra saker, om hvilka man icke har anledning tänka sig, att Kungl. Maj:t icke vill taga upp dem. Efter det uttalande, herr ecklesiastikministern haft här i afton, synes det mig, som om det varit synnerligen välbeträkt af herr Nyström att komma fram med denna motion. Det är den enda väg, på hvilken saken kan komma under Riksdagens behandling, och nu, när saken är under Riksdagens behandling, undrar jag, hvad man skulle säga här i landet, om man här afstode från att på sådant sätt, som här är ifrågasatt, hugfästa minnet af en af våra största män.

Herr Rydén: Herr vice talman, mina herrar! Denna debatt har just öfvertygat mig därom, att det här använda sättet ej i och för sig är den lämpligaste vägen att framföra en fråga sådan som

*Angående
anslag till
en sarkofag
till Emanuel
Swedenborgs
graf i Upp-
sala dom-
kyrka.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
en sarkofag
till Emanuel
Swedenborgs
graf i Upp-
sala dom-
kyrka.
(Forts.)*

denna. Här sitta kanske i denna kammare tio personer, som äro kompetenta att själfständigt bedöma, om Emanuel Swedenborg är det stora universalsnille, man här framhållit. Vi andra äro tvungna till att i det fallet döma efter hörsägnen. Jag tänker mig, att det kastas in vid olika tillfällen förslag i denna riktning. Då är det för oss olärda absolut omöjligt att kunna fatta en ståndpunkt i en sak sådan som denna. Jag vill ej säga, att här icke föreligger ett fall, — till och med tros, efter hvad jag har läst och hört om Emanuel Swedenborg, att ett sådant undantagsfall föreligger — där man borde på statens bekostnad hedra en stor mans minne. Men jag fruktar för att man genom ett bifall till denna motion för framtiden kan komma att föra in Riksdagen på debatter och områden, där den kanske ej är den, som i främsta rummet har kompetens att döma. Jag tycker det är bättre att låta initiativet få komma från det håll, som är i tillfälle att ägna saken ett grundligare bedömande.

Öfverläggningen förklarades vara härmed afslutad. Herr vice talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag därå samt bifall till den af greffe Wachtmeister m. fl. vid punkten fogade reservationen; och förklarade sig herr vice talmannen anse den sistnämnda propositionen hafva flertalet röster för sig. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å statsutskottets hemställan i punkten 189:o) af utskottets förevarande utlåtande n:o 9, bifaller den vid punkten af greffe Wachtmeister m. fl. fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utföll med 73 ja men 88 nej; och hade alltså kammaren bifallit utskottets hemställan.

Efter föredragning af *punkten 190:o)* angående anslag för ett s. k. arbetsbord för Sveriges räkning vid internationella hafsstationen i Neapel, yttrade

Herr Christiernson: Herr vice talman! Då statsutskottet tillstyrkt motionen genom att föreslå en skrifvelse till Kungl. Maj:t, har jag nu begärt ordet icke så mycket för att betyga ut-

skottet min tacksamhet för detta tillmötesgående mot det syfte, motionen afser att främja, utan fastmer för att till Kungl. Maj:t rikta en hemställan — jag vet icke om det behöfves, men det kan ju icke skada att göra den — att när utredning i saken skall företagas, universitetsmyndigheterna i första rummet få uttala sig i densamma.

Vidare anfördes ej. Kammarén biföll utskottets hemställan.

Punkten 191:o).

Lades till handlingarna.

Punkten 192:o).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 31, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af kronans andelar i byallmännigen Tån i Skaraborgs län,

n:o 32, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till kronolägenheten Vallaslätten n:o 1 i Östergötlands län hörande lägenheter,

n:o 33, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till förra kompanichefsbostället Rangtorp n:o 1 i Skaraborgs län hörande lägenheter;

n:o 34, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två lägenheter från förra skogvaktarbostället $\frac{5}{8}$ mantal Led n:o 2 Arvid Ersgård i Skaraborgs län;

n:o 35, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två torp samt två andra områden från förra majorsbostället Upplanda n:is 1, 4 och 5 i Jönköpings län;

n:o 36, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af tre till förra löjtnantsbostället Harby n:o 1 i Stockholms län hörande lägenheter;

n:o 37, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa till förra kompanichefsbostället 1 mantal Hornstäfve n:o 3 Prästgården med utjorden Lång-Löten i Östergötlands län hörande lägenheter;

n:o 38, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från förra hospitalsegendomen Kolstad i Östergötlands län;

n:o 39, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett till förra öfverstebostället Orrerholmen i Skaraborgs län hörande hemman Blackorna n:o 1;

n:o 40, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af fem lägenheter från förra majorsbostället Järrestad n:is 5, 7 och 23 i Kristianstads län;

n:o 41, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af tvenne områden från förra hospitalshemmanet Köpetorp n:o 1 i Östergötlands län;

n:o 42, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en lägenhet från förra militiebostället Gladsax n:o 21 i Kristianstads län;

n:o 43, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af mark från Laholms kungsladugård i Hallands län; och

n:o 44, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en lägenhet från förra militiebostället Norr Salbo n:o 5 i Västmanlands län.

§ 3.

Till bordläggning anmälles:

statsutskottets utlåtanden och memörial:

n:o 10, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet;

n:o 48, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående afskrifning i kronoräkenskaperna af kronans fordran på grundränta för Trysunda fiskehamn i Nätra socken af Västernorrlands län;

n:o 49, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af mark från komministerbostället i mantal krono Käfsjö n:o 3 i Käfsjö socken;

n:o 50, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till Kristinehamns stad af viss kyrkoherden i Kristinehamns pastorat på lön anslagen jord;

n:o 51, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel för beredande af hyresersättning åt boställshafvare i f. d. Indebetouska huset;

n:o 52, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förre lokomotivföraren M. J. Andersson Temén att gälda visst honom till utgifvande ådömdt ersättningsbelopp;

n:o 53, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra militiebostället Norra Trättelanda i Göteborgs och Bohus län hörande lägenhet;

n:o 54, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till staden Göteborg af en inom säteriet Sannegårdens

ägor å stadens område belägen, kronan tillhörig färjplats, kallad Sörhallen, jämte tillhörande väg;

n:o 55, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från förra militiebostället Stora Ryland n:o 1 i Göteborgs och Bohus län;

n:o 56, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från förra militiebostället Emmitslöf n:is 1 och 2 i Kristianstads län;

n:o 57, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från förra militiebostället Bjuf n:o 3 i Malmöhus län;

n:o 58, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från förra militiebostället Erikstorp n:is 2 och 3 i Kristianstads län;

n:o 59, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett område från förra sergeantsbostället Virrestad n:is 4 och 7 i Kristianstads län;

n:o 60, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter perukmakaren John Schwartz från Malmö;

n:o 61, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter kusken Anders Nilsson från Boxholms säteri i Ekeby socken;

n:o 62, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från förra landtmätarbostället Balsby n:o 23 i Kristianstads län;

n:o 63, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från förra militiebostället Råby n:o 11 i Kristianstads län;

n:o 64, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af områden från förra militiebostället Södra Lökaröd n:o 1 i Kristianstads län;

n:o 65, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en lägenhet från förra länsmansbostället Mada Östergård n:o 1 i Jönköpings län;

n:o 66, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från förra militiebostället Allerum n:o 9 i Malmöhus län;

n:o 67, i anledning af väckt motion om utsträckning till 1912 års utgång af den genom förordningen den 11 september 1885 bestämda inlösen af skattefrälseräntor; och

n:o 68, angående remitterande till annat utskott af väckt motion om ändring i § 1 af gällande bestämmelser angående anslag till högre folkskolor m. m.;

bankoutskottets memorial n:o 6, angående inköp af tomt och om anslag för uppförande af byggnad för riksbanken, posten och telegrafan i Växjö;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 29, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om förslag till lag angående obligatorisk kontroll å beredda kraftfodermedel m. m.;

n:o 30, i anledning af väckt motion om förtydligande i angifvet afseende af förordningen om utvidgad näringsfrihet;

n:o 31, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 33 § i förordningen angående försäljning af vin och öl; och

n:o 32, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående frihet för prästerskapet att, äfven då sjukdom eller sådan särskild anledning ej föreligger, utdela nattvarden i andra lokaler än kyrkan;

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande n:o 11, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändrade grunder för val af sjömanshusdirektion m. m.; samt

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 12, angående herr Sandquists motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t rörande undervisning i sparsamhet i rikets folkskolor och fortsättningsskolor; och

n:o 13, angående herrar Bergs i Staby och Nylanders motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t rörande anordnande af landtbruks-högskoleundervisning.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Fürst* under den 22 mars

» <i>Hansson</i>	4 dagar fr. o. m. den 24 mars,
» <i>Nilson</i> i Örebro	3 » » 22 »
» <i>Sjöberg</i>	2 » » 23 »
» <i>Byström</i> under den 22 mars,	
» <i>Rune</i>	» 4 dagar fr. o. m. den 31 mars.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1,16 på natten.

In fidem

Per Cronvall.